

STIKKORDET

NR. 2 - 2015

UTGIS AV NORSK SKUESPILLERFORBUND

TEMA:
SAMFUNNSENKASJEMENT
OG YTRINGSFRIHET
I KUNSTNERISK
ARBEID

s16

s14

s14

s22

STIKKORDET NR. 2 –2015

Ansvarlig utgiver: Knut Alfsen
Redaktør: Ida Willassen
Redaksjonsråd: Øystein Ulsberg Brager, Tove Kampestuen
Heyerdahl, Ida Lou Larsen
Layout: Lid&Wiken
Korrektur: Inger Karin Zettergren
Trykk: Thure Trykk

Forsidefoto: Nina Ossavy (foto: Sara Serrano), Provokatøren (foto: Thor Brødreskift/ FiB), Thomas Bye (foto fra forestillingen 0+0=4)

NSFs sekretariat:
Generalsekretær: Eirik Djønne
Konsulenter: Inger Karin Zettergren,
Ida Willassen, Agathe Torgersen

Adresse: Welhavens gate 1, 0166 Oslo
Telefon: 21 02 71 90 Faks: 21 02 71 91
Resepsjonstid: ma.–fre. 09.0015.00
E-post: nsf@skuespillerforbund.no
www.skuespillerforbund.no
twitter.com/skuespillerforb
facebook.com/NorskSkuespillerforbund

NSFS STYRE:

Knut Alfsen (forbundsleder)
Eventyrveien 2, 0851 Oslo
Tlf: 98 47 85 94
knut@skuespillerforbund.no

Anne E. Kokkinn (nestleder)
Malmøgata 9, 0566 Oslo
Tlf: 97 59 41 41
anne@skuespillerforbund.no

Yngve Seterås
Parkveien 2b, 5007 Bergen
Tlf: 48 14 12 13
seteraas@gmail.com

Hilde Olausson
Kruses gt. 13 a, 0263 Oslo
o-ho@online.no
Tlf: 97 57 46 33

Maria Bock
Silurveien 11, 0380 Oslo
Tlf: 90 56 78 95
mariabock@gmail.com

Camilla Belsvik
Smedgata 34, 0561 Oslo
Tlf: 90 65 96 95
camilla.belsvik@gmail.com

Kristoffer S. Aalberg
Møhlenprisbakken 2,
5005 Bergen
Tlf: 90 95 14 45
aalbergacting@gmail.com

INNHold:

Forbundslederen	3
Ny avtale for Den kulturelle skolesekken	4
Pensjonsforhandlingene	5
Rollebytte for Hauk	7
Den nye forbundsledelsen	9
Skuespillere i krig	10
Kunstneres ytringsfrihet i Norge	14
Innstikk: Skuespillersenterets høstprogram 2015	
Kunst og aktivisme - Nina Ossavy	16
Kunst og aktivisme - Deeyah Khan	19
Kunst og aktivisme - Thomas Bye	22
Reisebrev fra Iran	24
Bokomtaler	26
Historisk hjørne	27
Klipperommet	30

Å VÆRE ELLER IKKE VÆRE SKUESPILLER

AV HAUK HEYERDAHL

DET ER VEL FÅ andre yrkesgrupper som reflektere så mye over sitt yrkesvalg som skuespillere. Min erfaring er at de fleste, selv de mest suksessrike, på et eller annet tidspunkt seriøst vurderer å trekke seg. Men så fort vi forlater yrket, kryper vi tilbake ved første anledning. Nå er det min tur. Etter seks år i skuespillerforbundet ble lysten for stor til å være skuespiller på heltid.

DA JEG FIKK SPØRSMÅL om å stille som nestleder i 2010, var jeg veldig usikker på om det var karrieremessig lurt. Jeg fikk selvsagt rett i at det ikke var det. Det har vært vanskelig å kombinere vervet med et yrkesaktivt skuespillerliv. Men det har vært en formidabel opplevelse, en fantastisk reise jeg har lært utrolig mye av. Jeg har vært i mange utfordrende situasjoner og truffet mange bra mennesker over hele verden. Både morsomme og gørrkjedlige møter. med ministre, stortingsrepresentanter, kunstnere, advokater og økonomer - en salig blanding av fargerike og mindre fargerike skikkelser - det er hverdagen til en forbundsleder. Men det har likevel vært møtene med medlemmene som har vært best. Kretsmøter og telefonsamtaler med et hvilket som helst medlem er egentlig bare en fest. Herregud, så mange bra mennesker det finnes blant våre medlemmer!

EN AV DE STØRSTE UTFORDRINGENE har vært å balansere de kunstneriske interessene med behovet for regulerte arbeidsvilkår. For ofte, kanskje, vinner de kunstneriske hensyn? ...eller skal de alltid gå foran? Kunstnere investerer daglig mye av sin sjel og

delar av eller hele sin lønningspose i yrket sitt. Derfor er det ikke sant at det ikke fins private investorer i kulturlivet: Alle kunstnere investerer i sitt eget fag.

NINA OSSAVY SIER KLOKELIG i dette nummeret av Stikkordet at politikk er altfor viktig til å overlate til politikere. Jeg er veldig enig. Som kunstnere har vi, om ikke en plikt, så i alle fall en mulighet til å innta et subjektivt perspektiv som kan gi oppmerksomhet til viktige temaer. I dette nummeret har vi snakket med tre som har valgt å bruke kunsten sin til å løfte fram problemstillinger de er opptatt av: Nina Ossavy, Deeyah Khan og Thomas Bye. De deler sine refleksjoner om forholdet mellom kunst, samfunnsengasjement og aktivisme. på side 16-23.

I SKRIVENDE STUND er det ingen løsning i forhandlingene om pensjonsordning ved institusjonsteatrene. Dette er et stort og viktig spørsmål, spesielt for de yngre medlemmene av forbundet! Vi forsøke å belyse problemet på side 5 og 6. Jeg må bare innrømme at det smerter meg å forlate kontoret for dette er løst. Heldigvis overlater jeg roret til veldig kyndige personer! Jeg sitter igjen med en følelse av at forbundet har gitt meg langt mer enn jeg har ofret. Jeg har en liten sekk med erfaringer og minner jeg kommer til å ha brukt for resten av livet. Og selv om jeg har jobbet lite som utøvende de siste årene, føler jeg meg faktisk som en bedre skuespiller enn noen gang. Takk skal dere ha for at jeg fikk tilliten, vi sees på brettet!

NY AVTALE FOR ARBEID I DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN

Akershus fylkeskommune og Kunstnernettverket, med Knut Alfsen fra NSF i spissen, har fremforhandlet en revidert rammeavtale om kunstneriske oppdrag innen Den kulturelle skolesekken.

AV IDA WILLASSEN/
AKERSHUS FYLKESKOMMUNE

Som største fylke i skolesekkordningen er Akershus fylkeskommune en av landets største arbeidsgivere på kunst- og kulturfeltet. «Dette er et ansvar fylkeskommunen er seg svært bevisst, og det er på bakgrunn av dette Akershus nå har ført forhandlinger med Kunstnernettverket, som består av kunstnerorganisasjoner innen fagfeltene scenekunst, film, litteratur, visuell kunst og musikk», skriver de i en pressemelding:

BEDRE BETINGELSER

– Vi tar kunstnerne på alvor, og er meget fornøyde med prosessen, sier direktør for produksjon og formidling i Kulturseksjonen i Akershus fylkeskommune, Erik Vadholm.

Den viktigste endringen i avtalen er at kunstnerne sikres økte honorarer og bedre betingelser for reisedager. Honorarene har stått uendret siden 2012, og var nå modne for reforhandling. Endringene i den reviderte avtalen skal gjelde fra 1. august 2015, med endring av lønns- og honorarsatsene også fra 1. januar 2016. Partene er også enige om at det skal opptas nye forhandlinger om satsene i 2016, for å sikre fortsatt gode vilkår for alle parter.

SIKRER ORDNEDE FORHOLD

– Vi vil gi honnør til Akershus fylkeskommune for å gå i front for å sikre ordnede forhold for kunstnere i DKS. Fylkeskommunen har opptrådt konstruktivt og løsningsorientert, og resultatet er en avtale

som begge parter kan se seg tjent med. Nå vil vi arbeide for at flere fylkeskommuner tilslutter seg avtalen, sa daværende nestleder i Norsk Skuespillerforbund, Knut Alfsen, som har ledet forhandlingen på vegne av Kunstnernettverket.

VEILEDENDE FOR ANDRE

Det er ventet at flere fylker i DKS-nettverket vil følge opp avtalen, men dette krever

at Kunstnernettverket fremforhandler individuelle avtaler med hvert fylke.

Skuespillerforbundet anbefaler inntil videre alle medlemmer å bruke avtalen som veiledende når de skal arbeide innen DKS i andre fylker.

Les avtalen med satser på NSF's hjemmeside www.skuespillerforbund.no

Absence crew vant Gullsekken 2014 for DKS-forestillingen «Askeladden og de gode hjelperne». Nå kan de og andre som jobber innen DKS gå opp i lønn. Foto: Absence Crew

PENSJONSFORHANDLINGER PÅ STEDET HVIL

Forhandlinger om pensjoner for de ansatte i operaen, teatre og orkestre står på stedet hvil. Arbeidsgiverne ønsker å endre dagens ordning. Vi har vist ansvar og kommet med et tilbud. Nå er det opp til dem, mener Norsk Skuespillerforbunds forhandlingsutvalg.

AV IDA WILLASSEN

Vi har vist ansvar og kommet med et tilbud som vil løse problemene samtidig som man ivaretar arbeidstakernes behov for en trygg alderdom, mener arbeidstakernes forhandlingsutvalg. Men arbeidsgiverne ønsker innskuddspensjon.

Teatrene sliter med dagens pensjonsordning der de må sørge for at skuespillerne og andre ansatte får en garantert prosent av sluttlønnen når de går av med pensjon. På bakgrunn av den anstrengte økonomiske situasjonen har fagforeningene som organiserer de ansatte sagt seg villige til å forhandle om mulig endring av pensjonsordning. LO Stat (NTL, Fagforbundet, Musikernes Fellesorganisasjon), SAN (Norsk Lektorlag og NITO), Norsk Skuespillerforbund og Norske Dansekunstnere representerer arbeidstakerne, mens teatrene representeres av arbeidsgiverorganisasjonen Spekter.

TAKKER NEI TIL 40 MILLIONER

Arbeidsgiversiden ønsker en innskuddspensjonsordning. 24. Arbeidsgiversiden ønsker en innskuddspensjonsordning. 24. april leverte fagforeningene et felles tilbud om å gå fra dagens ytelsespensjonsordning til hybridpensjon. Les mer om de ulike pensjonstypene på neste side. Den skisserte løsningen vil gi 40 millioner kroner i reduserte utgifter i kultursektoren allerede i 2016, men ble ikke tatt i mot. Spekter/NTO svarte med å fastholde kravet om en innskuddspensjonsmodell. I det Stikkordet går i trykken, står hver av partene på sitt.

ØNSKER FORDELT RISIKO

– Med dagens ytelsespensjonsordning har skuespillere og andre ansatte i teatrene en god pensjonsordning som vi i utgangspunktet ønsker å beholde. I lys av den økonomiske situasjonen har vi imidlertid vært villige til «å møtes på halvveien». Men det vil være urimelig å kreve at de ansatte skal ta hele regningen, mener generalsekretær og advokat Eirik Djønné i NSF's forhandlingsutvalg.

En innskuddspensjonsordning vil overføre mye av risikoen

til arbeidstaker alene. En hybridordning fordeler risiko mellom arbeidstaker, arbeidsgiver og forsikringsselskap, samtidig som ekspertene mener at hybridpensjon gir forutsigbarheten virksomhetene etterspør.

BESPARENDE, LIK OG LIVSVARIG

– Vårt fokus er at pensjon skal være trygt og forutsigbart for alle. En hybridordning fordeler avkastningsrisikoen mellom arbeidsgiver, arbeidstaker og forsikringsselskapet. Den gir også mulighet for å likestille kvinner og menn, sier avtroppende forbundsleder i NSF, Hauk Heyerdahl.

Han henviser til at hybridordningen sikrer livslang utbetaling av pensjon. Kvinner lever i snitt tre år lengre enn menn og risikerer dermed å tape 1.000 kroner i pensjon pr. måned i en innskuddsordning.

Av en total lønnsmasse på én milliard kroner, skiller det én prosent mellom hybridpensjon og innskuddspensjonen.

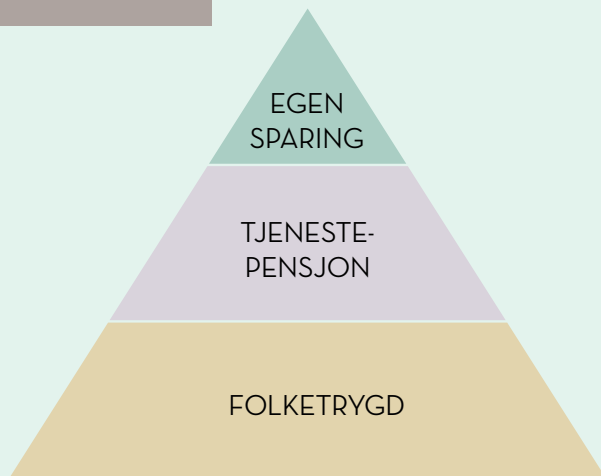
– Våre beregninger viser tydelig at en hybridpensjon vil spare institusjonene for store deler av de utgiftene ytelsespensjon medfører. Så vi er overrasket over at Spekter ikke ønsker å diskutere mulighetene i en slik ordning, sier Heyerdahl.

MYE Å TAPE FOR TEATRENE

I løpet av høsten kan noen kulturinstitusjoner oppleve teknisk konkurs. Dette kan komme til å gå ut over den kunstneriske produksjonen. Med hybridpensjonstilbudet kan arbeidsgiver unngå de økonomiske vanskelighetene, mener Eirik Djønné. Han legger til at Hybridpensjon kan gis også til skuespillere på stykkekontrakter, med opptjening fra første krone. Dette er et avtalespørsmål, og forhandlingsutvalget forutsetter at det ikke skal trekkes til pensjon uten at det kommer arbeidstaker til gode.

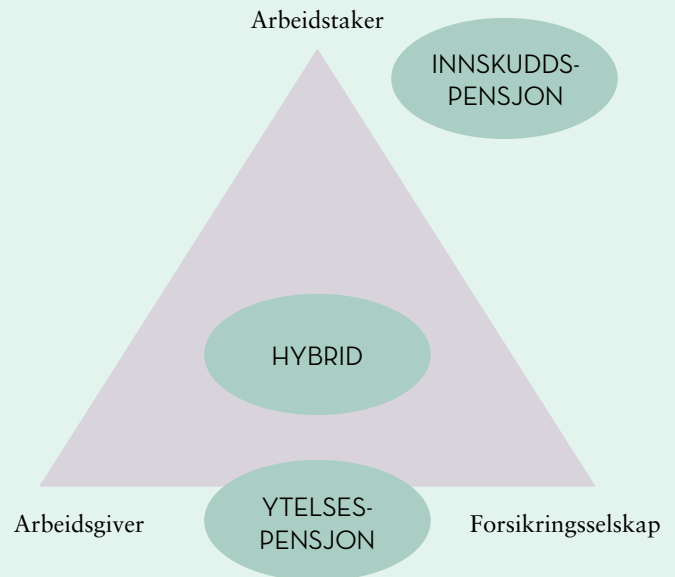
– Arbeidsgiversiden krever en løsning. Da må de også strekke seg litt, og ikke ta hele kaka. Så lenge vi ikke får faktabaserte motargumenter for hybridmodellen, vil vi fortsette å argumentere for den, avslutter han.

PENSJON

Pensjon er bygget opp av tre bestanddeler (over). De ulike pensjonsordningene har ulik fordeling av risiko mellom tre parter: Arbeidsgiver, forsikringsselskap og arbeidstaker selv (t.h.). Ill. basert på planser fra Steinar Fuglevaag, Fagforbundet.

FORDELING AV RISIKO

KORT OM PENSJON:

FOLKETRYGD

I bunn ligger folketrygden. Den kan man under visse forutsetninger ta ut fra 62 år, selv om man jobber videre. Men det er det mindre å hente årlig i forhold til om startpunktet var 67 år. Når er det kommet inn en levealdersjustering for å kompensere at folk lever lengre enn før. Det betyr at du må jobbe litt lenger enn til 67-årsdagen din for å få full pensjon.

TJENESTEPENSJON

På toppen av folketrygda kommer obligatorisk tjenestepensjon eller offentlig tjenestepensjon. Før var statsansatte i Statens Pensjonkasse og kommuneansatte i egne pensjonskasser eller KLP. Skuespillerne fikk en ytelsesbasert pensjonsordning i KLP og senere i andre selskap.

TRE HOVEDTYPER TJENESTEPENSJON

Frem til 2014 hadde vi to hovedtyper tjenestepensjon:

A) YTELSESBASERT PENSJON

Den ordningen de ansatte ved teatrene har i dag. Det er arbeidsgiver som bærer risikoen for avkastning av investerte pensjonsmidler. Går rentene nedover og lønningene oppover, er det dårlig nytt for arbeidsgiver.

B) INNSKUDDSBASERT PENSJON

Ved innskuddsbasert pensjon er det arbeidstaker som bærer risikoen for avkastning av investeringen. Et dårlig aksjemarked i perioden like før du går av kan dermed være dårlig nytt. Risikoen kan reduseres ved at investeringsprofilen endres til tryggere in-

vesteringer den siste tiden før pensjon. Arbeidsgivers innskudd kan variere fra minstenivå på 2 % av brutto lønn og oppover. Det er lagt frem forslag om at arbeidsgivers andel kan økes for å minske gapet mellom ytelsesbasert og innskuddsbasert pensjon.

C) HYBRIDMODELL

Fra 2014 fikk vi Lov om tjenestepensjon (hybrid tjenestepensjon) som et tredje alternativ. Mens innskuddspensjon som hovedregel opphører ved 77 år, er hybrid tjenestepensjon livsvarig. Dette er viktig, spesielt for yngre mennesker, og kvinner, som kan forvente å leve lengre. For å sikre at kvinnene ikke får utbetalt mindre per år ved utbetaling av livsvarig pensjon, kan innskuddet i hybridene være høyere for kvinner enn for menn. Hybridene gir dessuten arbeidstaker en «0-garanti» for pensjonskapitalen: I en hybrid pensjonsordning kan det etableres en garanti for at pensjonskapitalen ikke faller under det nivået den hadde ved starten av året. Dette kalles en «0-garanti». Det er forsikringsselskapet som garanterer dette og arbeidsgiver betaler en premie for garantien.

Hybridmodellen fordeler altså risikoen mellom tre parter:

Forsikringsselskapet: 0-garanti og levealdersrisiko

Arbeidsgiver: dekker noe høyere premie for kvinner, rentegarantipremie og administrasjonsreserve

Arbeidstaker: ikke garantert regulering av pensjonsutbetaling og alleårsopptjening i stedet for 30 år.

FRILANSERE OG INDIVIDUELL PENSJONSSPARING

De som har eget foretak kan tegne foretakspensjon selv. Det er fradragsrett for pensjonssparing. Alle har også mulighet til å tegne individuell pensjonssparing der en viss andel kan trekkes fra på selvangivelsen.

– Når 80 prosent av oss er frilansere må vi sørge for å skape møteplasser hvor vi kan snakke sammen om yrket vårt, formulere behov og krav, sier Hauk Heyerdahl som går av som forbundsleder etter fire år.

ROLLEBYTTE: Etter fire år som leder, forlater Hauk Heyerdahl rollen som Norsk Skuespillerforbunds ansikt utad.

TEKST OG FOTO: IDA WILLASSEN

– Først og fremst kjenner jeg nå på en seriøs kjærlighetssorg, utbryter den avtroppende forbundslederen, i et ledig øyeblikk en uke før årets generalforsamling.

– Jeg har fått uendelig mye igjen for denne jobben, både gjennom møter med mennesker og gjennom ny kunnskap om politikk, jus og økonomi. Men møter med medlemmene er absolutt det jeg kommer til å savne mest. Jeg opplever en veldig sterk lojalitet blant forbundets medlemmer, til hverandre og til faget. Det var nytt for meg da jeg begynte, og det var vakkert å oppleve.

BALANSEGAN

Heyerdahl hoppet rett ut i ukjent farvann da han tiltrådte i sitt første forbundsverv som nestleder i 2011:

– Jeg meldte meg inn i forbundet mens jeg gikk på teaterskolen, men hadde ikke engasjert meg så mye i forbundsarbeidet før jeg ble nestleder. Jeg har alltid vært politisk engasjert, men tenkt at det kanaliserte jeg gjennom kunsten.

– Som forbundsleder har du jo mange roller – hvordan har det vært å sjonglere mellom privatliv, yrkesliv som forbundsleder og yrkesliv som skuespiller?

– Balansegangen har noen ganger vært vanskelig, først og fremst rollen forhandler – skuespiller. Jeg har ikke mottatt noen jobbtillbud fra institusjonene i de fire årene jeg har vært forbundsleder, men så har jeg jo heller ikke vært aktiv som jobbsøker, det skal sies. Jeg synes det har vært vanskelig å skulle promotere seg selv samtidig som jeg deltar i forhandlinger på sentralt nivå. Det har heller ikke blitt tid til så mange egeninitierte prosjekter. Man bruker mye energi på konflikter, også følelsesmessig. Og jeg har nok ikke vært så flinkt til å legge dette fra meg når jeg kommer hjem.

NOK Å TA TAK I

Det har ikke vært mye tid til å spise blyantene på forbundskontoret. Stopp i utbetaling av vederlagsmidler fra kringkastere til Norwaco, to dubbingboikotter

og spørsmålet om fremtidig pensjonsordning ved institusjonsteatrene er bare noe av det forbundet har hatt å sysle med de siste årene.

– Det har jo vært litt turbulente år! Det vi har brukt absolutt mest tid på er rettighetsproblematikk. Konflikten mellom Norwaco og kabelselskapene hadde, og kunne fått enda større, konsekvenser for kunstnerne og kunstnerorganisasjonene. Det er fremdeles en krevende og prioritert oppgave å sikre gode rettighetsavtaler og se til at disse blir fulgt av produsentene – og å gjøre skuespillere enda mer bevisste på de rettighetene de har, til royalties, for eksempel. Pensjonsspørsmålet har ligget som en mørk sky over oss i hele perioden, I tillegg har det kommet initiativer til gjennomsnittsberegning av arbeidstid, og nå søndagsarbeid, som er kontroversielt. Så det har vært nok å ta tak i.

FORTSATT KAMPSAKER

– Da du ble valgt som forbundsleder hadde du følgende kampsaker: «Å stoppe

utviklingen med at andelen kunstnerstillinger ved teatrene går ned, økt produksjonsstøtte til fri scenekunst, flere åpne scener og prøvelokaler, og å synliggjøre skuespillerne gjennom riktige medier og fora. Opplevde du at prioriteringene endret seg?

– Prioriteringene har ligget der, men alt henger jo sammen. Kunstneriske stillinger og faste versus midlertidige stillinger var et debatttema da jeg tiltrådte, men der har situasjonen endret seg litt. Både publikum og politikere forventer mye og god kunst for kulturbudsjettet, og jeg syns institusjonene gjør en god jobb med å bruke ressursene de har til fulle. Det er viktig å få på plass flere spillersteder i de store byene, og det er spennende initiativer på gang i Oslo som forbundet har vært med på å initiere og støtte. Basisfinansiering av frie grupper er fortsatt en kampsak, men det har jo ikke vært noen politisk prioritering så langt, dessverre. Det er et tiltak som ville ha økt de sosiale rettighetene til frilanserne betydelig.

ALLIANSE, DUBBING OG NRK

– Hva er det viktigste forbundet har oppnådd under din tid ved roret?

– Det kanskje mest synlige prosjektet er jo at vi har fått Skuespiller- og danseralliansen på plass. Men det skyldes i stor grad tidligere forbundsleder Agnete Haaland og tidligere daglig leder Kirsti Camerers formidable jobb. Det tar tid å oppnå endring, det har for eksempel vist seg mye vanskeligere enn jeg hadde trodd å få til en avtale på dubbingområdet. Men vi har absolutt fått en økt oppmerksomhet rundt arbeidsvilkårene i bransjen, og jeg er

optimistisk med tanke på å få til en felles avtale. Av rent konkrete saker i senere tid, er NRK-avtalen en milepæl. Vi har også endret kretsstrukturen, i nær dialog med medlemmene, understreker han:

– Det er utrolig viktig med denne dialogen!

DEN VIKTIGE DIALOGEN

– Mitt prosjekt som forbundsleder, selv om det kanskje ikke har vært så uttalt, har vært å bringe forbundet nærmere medlemmene. Jeg opplever at jeg har lykket med å være tilgjengelig å lyttende, og det har vært den viktigste og absolutt mest givende delen av jobben for meg. Jeg tror og håper vi har klart å respondere raskt.

– Av aktive medlemmer i norsk skuespillerforbund er nå hele 85 prosent uten fast stilling. Opplever du at skuespillernes påvirkningskraft svekkes gjennom det at stadig flere blir frilansere?

– Hele grunntanken bak et forbund er jo at man står sterkere sammen. I møte med andre kan behov og krav formuleres. Når 80 prosent av oss er frilansere, må vi prøve å skape rom og situasjoner hvor dette kan skje. På tross av individualiseringstrender generelt, og at organiseringsgraden i andre yrker går ned, ser vi jo at antallet medlemmer i NSF øker jevnt. Dette i motsetning til i andre nordiske land.

ØKT INTERESSE

– Det kan selvfølgelig ha sammenheng med økt rekruttering, men jeg tror også det viser at man som skuespiller har behov for et meningsfelleskap. Jeg opplever også at det er mange som ikke er aktive i kretsene som likevel bruker forbundet mye, og som viser stor interesse for rettighetsarbeid og

yrkesrettigheter. Jeg skulle ønske at flere henvendte seg direkte til forbundet når de har spørsmål – det er det vi er her for, tilføyer den avtroppende forbundslederen.

BARE HAUK

– Hva er de største utfordringene for skuespillerne og forbundet fremover?

– Politisk og økonomisk er det nye tider, og det må vi ta konsekvensen av.

Rettigheter innen AV-området er selvsagt. Instrumentelt ser jeg veldig tydelig at vi må styrke den administrative siden av forbundet. Som sagt har både medlemsmassen og oppgavene økt i omfang, noe som har ført til at administrasjonen til tider er veldig overarbeidet. Vi må utvide for å kunne møte utfordringene enda bedre.

– Hva skal du gjøre nå?

– Nå skal jeg være skuespiller! Jeg merker at lysten på det har blitt stadig sterkere. Jeg føler meg som en bedre skuespiller – det handler om selvfølelse og en oversikt. Og jeg har jo fått et utvidet kontaktnett som kan bli godt å ha, hehe... Jeg håper at jeg kan fortsette å jobbe både i og utenfor institusjonene. Og så skjer det jo mye spennende på film og tv- fronten som jeg har veldig lyst til å være med på. Og så må jeg si at jeg gleder til bare å kunne være Hauk, og uttalte meg uten å tenke på at jeg representerer noen andre.

NY FORBUNDSLEDELSE

Tidligere nestleder Knut Alfsen er på generalforsamlingen valgt til ny leder i Norsk Skuespillerforbund.

AV IDA WILLASSEN

Norsk Skuespillerforbund (NSF) har i dag nærmere 1300 medlemmer. Delegationene på generalforsamlingen fulgte valgkomiteens innstilling da de utnevnte nestleder i forbundet siden 2011, Knut Alfsen, som leder. – Mitt primære ønske som forbundsleder er å bedre skuespilleres status, økonomi og arbeidsforhold. Skuespillere må ha mulighet til å kombinere sin yrkesutøvelse med en forsvarlig privatøkonomi og tilstedeværende familie- og privatliv, sier Alfsen.

IDEELL KANDIDAT

– Jeg er glad for å kunne overlate ledervervet i trygge hender. Gjennom arbeidet som nestleder har Knut vist at han er løsningsorientert, analytisk og målrettet, personlige egenskaper som kommer svært godt med i vervet som forbundsleder,

sa avtroppende forbundsleder Hauk Heyerdahl, som går av etter fire år som forbundsleder.

– Knut Alfsens kombinasjon av utdanning, erfaring og nettverk er dessuten ideell i vervet, mener generalsekretær i NSF, Eirik Djønn.

Alfsen er utdannet dukkespiller fra Riksteatrets treårige elevskole og har en mastergrad i teatervitenskap fra Universitetet i Oslo, i tillegg til økonomi- og lederutdanning. Han har vært fast ansatt ved Riksteatret og har siden 1987 kompaniet Levende dukker sammen med Agnes Schou.

BRED LEDERERFARING

Alfsen har også utstrakt erfaring med å etablere og bygge opp kulturbedrifter, som tidligere leder for Figurteatret i Nordland, Nøtterøy Kulturhus og Ålesund Teaterfes-

tival.

– Min yrkesbakgrunn har gitt meg god innsikt i hvilke utfordringer arbeidsgivere i feltet møter, samtidig som jeg selv lever i det som er en typisk arbeidshverdag for våre medlemmer. Dette anser jeg som en styrke i jobben som forbundsleder, sier Alfsen.

Som nestleder i NSF har han blant annet ledet Kunstnernettverkets forhandlinger med fylkeskommunene om kunstnerisk arbeid i Den kulturelle skolesekken. Han har i tillegg 18 års styreverfaring fra UNIMA, foreningen for figurteater, 10 av dem som leder. Han er medlem av eksekutivkomiteen og president for vedtektskommisjonen i den internasjonale delen av organisasjonen.

ANNE KOKKINN NY NESTLEDER

Anne E. Kokkinn er forbundets nye nestleder. Kokkinn er utdannet fra Webber Douglas Academy of Dramatic Art i London. I likhet med nærmere 85% av forbundets yrkesaktive medlemmer jobber hun som frilanser, og har per i dag erfaring fra mer enn 50 teater-, film-, tv- og radioproduksjoner. Hun har vært engasjert ved mange av landets teatre og i frie grupper, og er i dag ansatt i Skuespiller- og danseralliansen.

Kristoffer Sagmo Aalberg ble valgt som nytt styremedlem. Avtroppende styreleder Hauk Heyerdahl og styremedlem Glenn André Kaada ble behørig takket av.

Årets valgkomité har bestått av Kari Ann Grønsund, Toni Usman og Jon B. Devik. Norsk Skuespillerforbund retter en takk til dem, til Bernhard Ramstad for stødig ordstyring og til alle delegater for oppmøte, engasjement og kloke ord!

Nyvalgt forbundsleder Knut Alfsen og nestleder Anne E. Kokkinn på generalforsamlingen.

SKUESPILLERE I HOLDNINGS- OG MOTSTANDSKAMP

I mai i år ble 70-årsjubileet for frigjøringen fra Nazi-Tyskland markert over hele landet. Hvordan forholdt den norske skuespillerstanden seg under fem år med okkupasjon?

AV THORALF BERG

I bøker om okkupasjonshistorien finnes lite om den sivile holdnings- og motstandskampen skuespillere, teatersjefer, teaterstyrer og publikummet stod for. I denne artikkelen er imidlertid mitt fokus noen sider ved skuespillerne innsats innen teaterfronten.

Med okkupasjonen befant skuespillerne seg plutselig i en svært vanskelig situasjon: Hvordan skulle de opptre overfor et publikum sammensatt av representanter for okkupasjonsmakten, norske nazister og nordmenn som tilsluttet seg motstandsbevegelsen?

I den første krigssesongen ønsket de nye myndighetene å knytte sterke kulturelle bånd mellom tysk og norsk teater ved gjestespill fra Tyskland. De kunne legitimere en god relasjon mellom okkupant og okkupert. Men skuespillerne på Nationaltheatret var negative og ønsket ingen kontakt med tyske kollegaer. Teatersjef Axel Otto Normann dempet opprøret da de ble kommandert til å befinne seg i salen.

«Jeg går aldri i et hus hvor vertskapet ikke er tilstede!», svarte Aase Bye på en invitasjon fra Terboven til et selskap i hans bolig på Skaugum.

UUTTTALT MOTSTAND

At skuespillere allerede fra høsten 1940 markerte holdninger, viser et skriv fra

kriminalsjef og NS-mann Reidar Sveen 22. oktober 1940, som orienterte om innskjerper i bestemmelsene om at det i forestillingenes tekst ikke må forekomme fornærmelser mot tyske myndigheter eller mot N.S, heller ikke gjennom «antydninger, kunstpauser, håndbevegelser m.v., som kan fornærme de nevnte institusjoner, personer eller interesser og ideer.»

Selvsagt kunne ikke Sveen lykkes. Ingen er så dyktige som skuespillere til gjennom mimikk, gestikulasjoner, blikk, betoning, stemmebruk osv. å formidle det usagte til et mottakelig og velvillig innstilt publikum.

Da Per Aabel spilte i Halmstrået på Centraltheatret, avsluttet han ifølge Wenche Foss, hver kveld med Solveigs sang og et dypt bukk mot losjen på venstre side av scenen – akkurat der kongelosjen befant seg på Nationaltheatret. Dette i respekt og ære for kongen og hans familie som var tvunget til å oppholde seg utenfor landet.

YRKESFORBUD FOR OPPONENTER

Da NRK ble nazifisert og en del av makthavernes propagandaapparat, ønsket ikke skuespillerne å medvirke mer. De ville ikke stå til tjeneste i propagandaøyemed.

I kjent diktaturstil utformet konstituert statsråd Gulbrand Lunde i Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet et dekret

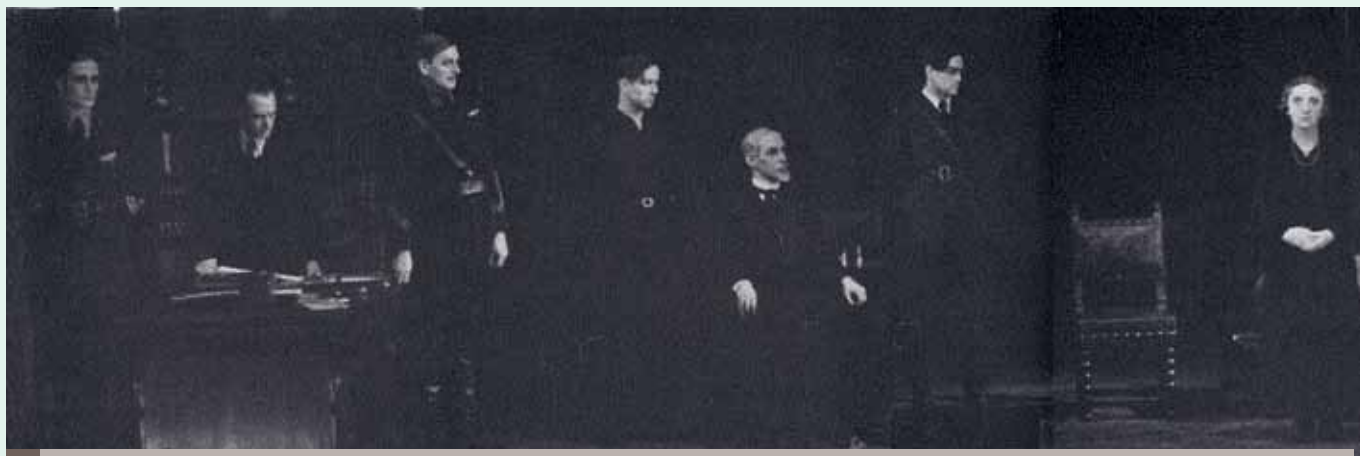
14. januar 1941: «Hvis en kunstner av POLITISKE grunner vegrer seg for å opptre offentlig, det være seg i Norsk Rikskringkasting, på et norsk teater, eller ved en tilstelling eller festlig anledning, som norske myndigheter arrangerer, vil han eller hun bli nektet retten til å dyrke sin kunst i Norge.»

I klartekst: Yrkesforbud.

Skuespillere og teatersjefer reagerte med en entydig og enstemmig massiv protest. Intense forhandlinger vinteren og våren 1941, samt at okkupasjonsmyndighetene unngikk å omsette dekretet i praksis, skapte en midlertidig våpenhvile. Alle visste at det kun handlet om tid før konfrontasjonen ville komme.

SKUESPILLERSTREIKEN 1941

Konfrontasjonen kom i form av en henvendelse til noen skuespillere på Nationaltheatret om å medvirke i et program om Ibsen og Bjørnson. Samtlige svarte negativt, men passet seg omhyggelig for å gi en politisk begrunnelse. I påvente av myndighetenes reaksjon, forberedte Gerda Ring et viktig mottrekk: Hun forhåndsavklarte følgende underskriftskampanje: «Hvis en skuespiller mister sitt arbeid av ikke-kunstneriske grunner, er undertegnede villige til å ta konsekvensen av dette og nedlegge arbeidet». Parolen ble underskrevet av

Stykket "Moren" hadde generalprøve på Nationaltheatret 8. april 1940. Flere av skuespillerne skulle bli aktive i motstanden mot de tyske styrkene som invaderte Norge dagen etter. Fra venstre: Knut Wigert, Harald Schwenzen, August Oddvar, Alfred Maurstad, Kolbjørn Buen, Olafr Havrevold og Johanne Dybwad. (Foto fra boken "Så vidunderlig det er - Norsk Skuespillerforbund gjennom 75 år", red. Kåre Fasting)

praktisk talt alle skuespillere i Oslo.

21. mai 1941 ble seks av Nationaltheatrets skuespillere på ordre fra Reichkommissar Terboven innkalt til Victoria Terrasse: Tore Segelcke, Lasse Segelcke, Lillemor von Hanno, Gerda Ring, Elisabeth Gording og Georg Løkkeberg. Teatersjef Axel Otto Normann og Harald Schwenzen, leder i Norsk Skuespillerforbund, var også til stede. Anklagen besto i at de hadde påvirket andre til ikke å opptre i NRK. For dette fikk de en kollektiv straff: Yrkesforbud og forbud mot å motta økonomisk støtte fra Nationaltheatret, Norsk Skuespillerforbund, legater eller andre.

På bakgrunn av den forhåndsavtalte parolen utløste dette en total skuespillerstreik i hele teater-Norge (med støtte fra teatersjefene). Fra 21. mai omfattet den teatrene i Oslo, kvelden etter i Bergen og Trondheim.

TRUET MED DØDSSTRAFF

22. mai ble teatersjefene i Oslo innkalt til det tyske sikkerhetspolitiet. Trusselen var ikke til å misforstå: Om streiken fortsatte, ville skuespillernes tillitsmenn samt alle som oppfordret til streik, bli arrestert. Skuespillerne vek ikke, og 24. mai ble tillitsvalgte og flere andre arrestert. Dette gjaldt skuespillerne Lasse Segelcke og

Georg Løkkeberg fra Nationaltheatret og skuespiller Georg Richter fra Det Nye Teater. Tillitsmennene Stig Egede-Nissen (Carl Johan teatret), Karsten Winger (Det Nye Teater) Rolf Christensen (Centraltheatret), Leif Juster (Chat Noir), og musikkansvarlig Bjørn Daffinrud (Chat Noir) samt Harald Schwenzen som leder av Norsk Skuespillerforbund. Dagen etter ble tillitsvalgt Henki Kolstad på Trøndelag Teater arrester. Også hans kollega Erik Melbye Brekke fordi han stilte sin leilighet til disposisjon for et streikemøte. I Bergen ble Sverre Næss arrestert som tillitsvalgt ved Den Nationale Scene, og skuespillerne Ole Grepp og Hans Stormoen fordi de hadde oppfordret til streik.

Under trussel om dødsstraff foregikk intense forhandlinger. Frontene var steile. Etter ca. seks uker ble streiken avblåst, og de arresterte sluppet fri. Med den følgende ferietiden fikk streiken virkning fra medio mai til sesongåpningen høsten 1941.

Som den første streiken mellom en samlet yrkesgruppe og de nye makthaverne, ble skuespillerstreiken en helt spesiell hendelse ikke bare i norsk teaterhistorie, men også i okkupasjonshistorien. Den var dessuten den alvorligste konfrontasjonen mellom et samlet norsk teater og makthaverne. Til fulle viste den skuespilleres holdningskamp og motstandsvilje.

At publikum møtte lukkede dører på teatrene, ble en tydelig konkretisering av det unormale i en situasjon som okkupasjonsmakten egentlig ønsket skulle fungere så normalt som mulig.

SYKEMELDING SOM PROTEST

Under normaltilstander må en skuespiller nærmest oppleve seg som døende før han eller hun lar seg sykmelde - i alle fall like før en premiere. Ikke så i okkupasjonsårene. Terskelen for sykemelding ble plutselig temmelig lav når strategien «legg- deg-syk» ble benyttet for å skape problemer for et nazifisert teater.

I Knut Hergels sjefsperiode på Det Norske Teater var teatrets scenedagbok nesten kjemisk fri for notater om sykmeldinger. Etter at NS-medlem Cally Monrad overtok, ble scenedagboken nærmest krydret av plutselige og et mistenkelig høyt sykefravær.

OM ARTIKKELFORFATTEREN:

Thoralf Berg er teaterhistoriker og professor ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Han har blant annet skrevet bøkene Henry Gleditsch- Skuespiller, teatergründer, motstandsmann og Sceneskifte -Trøndelag teater 75 år.

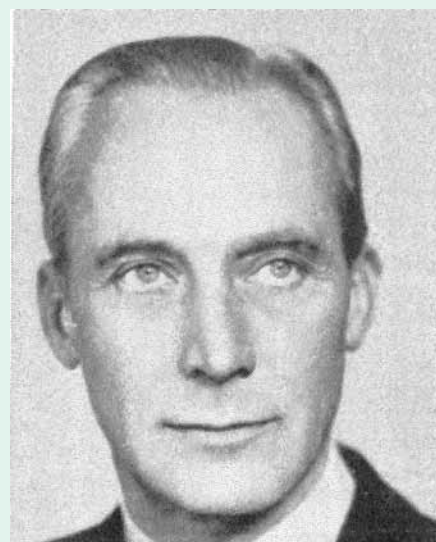

Henry Gleditsch

Jørn Ording (her som Kark)

Harald Schwenzen

HENRETTELSEN AV GLEDITSCH

Prøveperioden på Nationalteatret på Finn Halvorsens *Før stormen* ble preget av flere «uheldige» hendelser. Som direktør i Statens Teaterdirektorat hadde han lovet skuespillerne at de skulle slippe å medvirke i stykker som var ren nazipropaganda. De opplevde innholdet i hans stykke som nettopp det. På vegne av skuespillerne formulerte Stein Bugge, teatrets nye litterære konsulent og instruktør, et brev til Halvorsen om skuespillernes oppfatning – uten at denne opprørshandlingen fikk konsekvenser. Samtidig iverksatte skuespillerne «stille» aksjoner som sykmeldinger, og for dem et plutselig nytt problem, nemlig å lære tekst.

Mens motstanden pågikk, ble teatersjef Henry Gleditsch ved Trøndelag Teater henrettet. Handlingen viste hva styresmaktene var villige til å gjøre med motstandere av regimet. Med tanke på de trusler som ble fremsatt under streikeforhandlingene, gjorde dette at prøvetiden forløp uten videre gnisninger, og alle kunne plutselig teksten sin. Ingen ønsket flere henrettelser innen teatermiljøet.

BRANNEN I NATIONALTHEATRET

Med *Siste skrik* vant Per Reidarson

en dramatikerkonkurranse Kultur- og folkeopplysningsdepartementet arrangerte. Stykket skulle åpne høstsesongen 1943 på Nationalteatret. Prøveperioden artet seg som en lang motstandshistorie. De medvirkende gjorde alt av obstruksjoner for å unngå en premiere. Urpremieren var allerede utsatt en gang da den ble bestemt til 8. oktober.

I forståelse med Hjemmefrontens kulturgruppe ble en sabotasjeaksjon besluttet. En påsatt brann skulle gjøre scenen ubrukt. Men brannen ble mer omfattende enn beregnet. Og nok en gang måtte urpremieren utsettes. Harald Schwenzen, Per Aabel, Jørn Ording og påkleder Gunnar Hermansen ble arrestert. Dessuten ble flere skuespillere innkalt til omfattende avhør. Brannen er et nesten ekstremt eksempel på hvor langt skuespillere på Nationalteatret var villig til å gå for å motarbeide den nazifiserte ledelsen.

FLUKT OG FANGENSKAP

De stadige prestisjenederlagene som utsatte premierer innebar, gjorde at nok ble nok, selv for teaterledelsen. Tilslutt fikk hver skuespiller i *Siste skrik* sin private påpasser fra statspolitiet. Oppgave: Å følge «sin» skuespiller hele døgnet – ja,

til og med på premiefesten.

I et møte med samtlige teatersjefer vel fire måneder etter brannen, konstaterte direktør Johan William Boeck i Statens Teaterdirektorat at «Nationalteatret gjennom den senere tid hadde mistet til sammen elve [sic.] av sine mannlige skuespillere». Som så mange andre av sine kolleger hadde de enten flyktet fra landet, blitt sendt til Grini eller til konsentrasjonsleire i Tyskland.

HJEMMESTYRKENE OG FRONTEN

Skuespillerne deltok både i den militære og sivile holdnings- og motstandskampen. Den mest kjente er trolig Martin Linge som ledet en norsk-britisk spesialavdeling, Kompani Linge. Han falt i kamp med tyske styrker under det kjente Måløy-raidet julen 1942, der bl.a. senere løytnant Knut Wigert også var med.

Det er flere eksempler på at skuespillere deltok i et aktivt og viktig illegalt arbeid i Norge, eller returnerte til Norge for å delta i hjemmestyrken etter militær opplæring i Sverige. Eksempler er Georg Løkkeberg som fikk spesialoppdrag i Trøndelag og Østerdalen, Knut Jacobsen som sendte viktige meldinger fra Midt-Norge via en radio han hadde på loftet over salen på

AT PUBLIKUM MØTTE LUKKEDE DØRER PÅ TEATRENE, BLE EN TYDELIG KONKRETISERING AV DET UNORMALE I EN SITUASJON SOM OKKUPASJONSMAKTEN EGENTLIG ØNSKET SKULLE FUNGERE SÅ NORMALT SOM MULIG.

Trøndelag Teater og Gisle Straume som tok en pause som elev på Det Norske Teatret for å få intens opplæring som telegrafist.

FRI NORSK SCENE

Etter hvert var det samlet mange og dyktige norske skuespillere i Sverige. Fri Norsk Scene ble opprettet 1. januar 1944 med Halvdan Christensen som leder og avsluttet med freden i 1945. Teatret turnerte over hele Sverige, oppsøkte spesielt norske forlegninger og flyktningeleirer, og gjestespilte på svenske teatre. Repertoaret besto av Ibsen, Kielland, Øverland og Krog..

Intensjonen med Fri Norsk Scene var selvsagt å gi de mange norske skuespillerne i Sverige mulighet til å utøve sitt yrke. Men viktigst var «att hålla uppe modet hos sina många landsmän, som här äter landsflyktens bittra bröd», som det het i forordet til oppsetningen av Øverlands Venner.

FÅ LANDSSVIKDOMMER

Oppgjøret etter freden vitner om at skuespillere i dag kan være stolte over den holdnings- og motstandskampen deres kolleger sto for under okkupasjonen. Bare 17 av 198 medlemmer i Norsk Skuespillerforbund ble dømt i æresretten til

ekskludering og varierende karantenetid. I Unge Skuespilleres Forening ble ingen ekskludert og få fikk karantene. Bare seks, eller tre prosent, av medlemmene i skuespillerorganisasjonen var medlem i NS – et meget lavt antall. Alt dette ifølge Dag Solhjells og Hans Fredrik Dahls utmerkede og svært anbefalelsesverdige bok *Men viktigst er æren. Oppgjøret blant kunstnerne etter 1945*. Konklusjonen lyder: «Av de større kunstnergruppene var det ingen som hadde så få landssvikere som skuespillerne og ingen hvis landssvik hadde så begrenset omfang».

HAR DU TIPS?

Artikkelforfatteren er svært interessert i alle mulige innspill som kan vise bredden og mangfoldet i skuespillerens holdnings- og motstandskamp i okkupasjonsårene, passiv så vel som aktiv motstand. Fortsatt finnes nok mange skjulte og uforgjættede historier det er viktig å få frem! Kontakt Thoralf Berg på tlf 908 85 477 eller e-post: thoralf.berg@hist.no

Nationaltheatret sett fra Drammensveien i 1941. Foto: Anders B. Wilse/Riksarkivet

NORSKE KUNSTNERES YTRINGSFRIHET

Med støtte fra Fritt ord har forskere ved UiO gjort en undersøkelse av kunstnerisk ytringsfrihet i Norge. Så mange som hver tredje kunstner sier at deres kunstneriske ytringsfrihet er berørt av framveksten av «politisk korrekthet» i samfunnet. Men engasjementet lever i beste velgående.

TEKST: TORE SLAATTA

I 2014 gjennomførte forskere ved Universitetet i Oslo, med støtte fra Fritt Ord, en undersøkelse blant forfattere og visuelle kunstnere om den kunstneriske ytringsfriheten i Norge. Undersøkelsen var en del av prosjektet *Status for ytringsfriheten i Norge – en helhetlig vurdering av ytringsfriheten i Norge*. Resultatene kan sammenfattes i fire hovedfunn:

INNSKRENKNING I YTRINGSFRIHETEN

Selv om de fleste tenker at kunstnerisk ytringsfrihet er godt beskyttet i Norge i dag, har en tredel av norske kunstnere noen ganger erfart at deres frihet til å ytre seg er innskrenket. Så mange som 18 prosent oppgir også at de er blitt «trakassert eller på annen måte hemmet» når de har opptrådt på vegne av spesielle grupper.

Hver fjerde forfatter svarer «ja» på om de hadde opplevd at det ble stilt spørsmål om «teksten/verket tok tilbørlig hensyn til virkelige personers liv» og om «det ble stilt spørsmål ved tekstens/verkets etiske sider». Nesten én av tre forfattere har likeledes opplevd at «kritikere har gitt uttrykk for at bestemte deler av teksten/verket burde vært endret». Få har riktignok opplevd å bli kontaktet av advokater,

men så mange som seks prosent av de visuelle kunstnerne rapporterer å ha fått «brev eller e-post med truende innhold».

Når vi undersøker hvilke samfunnsmessige faktorer som kunstnere og forfattere ser som begrensende, svarer så mange som 35 prosent at deres kunstneriske ytringsfrihet er berørt av framveksten av «politisk korrekthet» i samfunnet. Også «særskilte gruppers krav om beskyttelse fra krenkende ytringer» og «den økte konkurransen om folks oppmerksomhet» får relativt stor tilslutning. Flere ser også framveksten av politisk ekstremisme som innskrenkende for den kunstneriske ytringsfrihetens vilkår (22 prosent), mens en del færre (13 prosent) også ser «utviklingen mot en flerkulturell befolkning» som innskrenkende.

Det kan muligens tolkes dit at den endrete kulturelle sammensetningen av publikum og kulturprodusenter som globaliseringen bringer med seg, ikke oppfattes negativt av spesielt mange. Globalisering medfører likevel at nye minoriteter i samfunnet oppstår og kan gjøre gjeldende krav på særskilt beskyttelse, som ulike former for diskriminering eller respekt for religion. De norske eksemplene som først og fremst huskes fra det siste året er av mer tradisjonell art: Avvisningen av Va-

nessa Bairds KORO-verk under påskudd av departementsansattes ve og vel, og den lokale mobiliseringen mot Johan Dahls minnesmerke på Sørbråten.

Kunstnere mener i større grad enn befolkningen at kritiske ytringer om religion skal være tillatt. Samtidig svarer så mange som 46 prosent at de i sitt arbeid tar noe hensyn for å unngå å støte menneskers religiøse holdninger. Noe er skjedd i norsk offentlighet, mest sannsynlig etter karikaturstriden, som gjør at holdninger til dette spørsmålet er aktualisert. Det er en spekulasjon, men om dette spørsmålet var blitt stilt for 10 år siden er det vanskelig å tenke seg at like mange kunstnere ville brydd seg om å svare bekreftende på at de tok dette hensynet. At såpass mange bekrefter at de i noen grad gjør det, kan også være et uttrykk for at flertallet av norske forfattere og kunstnere ikke har noe sterkt forhold til religion selv og anser det som et lite viktig tema i sin kunst.

KULTURPOLITIKKENS ROLLE

Føring i statens kulturpolitikk er den enkeltfaktor som flest kunstnere anser at deres ytringsfrihet som kunstnere er berørt av. Her er det kulturpolitikken produktive og positive rolle som framheves, og kunstnere flest ser få og små farer med den

norske statens rolle i kunstlivet. Så godt som ingen kunstnere i vår undersøkelse mener at det å motta økonomisk støtte svekker deres kunstneriske ytringsfrihet og den faren som skulle oppstå av manglende «armlengdes avstand» i statlige stipendtildelinger oppleves i liten grad av kunstnerne: 83 prosent av alle kunstnere ser ingen positive fordeler av at forfatter- eller kunstnerforeningens innflytelse over statlige stipendfordelinger svekkes. Likevel kopler hver tiende forfatter og hver femte visuelle kunstner Kulturrådets støtteordninger til en opplevelse av innskrenket ytringsfrihet. Vi tolker dette som at svarene indikerer hvordan avslag og nulling oppleves i de respektive kunstfeltene – og at ordningene generelt nyter relativt høy legitimitet blant kunstnerne. For øvrig bekrefter undersøkelsen at forfattere og kunstnere mener kunstnerisk ytringsfrihet er betinget av fire kulturpolitiske faktorer: 1) At medier og internett generelt ikke sensureres. 2) At staten ikke stiller strengere krav enn i dag for å tildele offentlig støtte. 3) At mediene opprettholder stillinger til fast ansatte litteratur- og kunstkritikere, og 4) At forfatter- og kunstnerorganisasjonenes innflytelse på stipendfordelinger opprettholdes.

KUNST, ENGASJEMENT OG POLITIKK

Den velstående middelklassens eksistensielle utfordringer synes å være et erkjent tema i mye av dagens kunst, slik også Ane Farsethås påpeker i boka «Herfra til virkeligheten» fra 2011. Men et samfunnsmessig engasjement lever i beste velgående: Fire av fem kunstnere mener seg helt eller delvis enige i påstanden om at de som forfattere og kunstnere må være «engasjert i det som skjer i samfunnet», og rundt halvparten svarer bekreftende på spørsmålet om de som kunstnere har «et særlig ansvar for å ytre deg på vegne av svake grupper i samfunnet». Det gir vekt til en hypotese om at den engasjerte kunsten for tida får økende aktualitet og oppmerksomhet. Hendelsene 22. juli 2011 framstår som et vendepunkt. Så mange som 17 prosent kjenner sin ytringsfrihet berørt av «ettervirkninger fra hendelsene

22. juli 2011» og enda flere mener framveksten av politisk ekstremisme hadde innskrenket ytringsfriheten. 16 prosent mener også de hadde endret syn på litteraturens eller kunstens rolle i samfunnet som følge av 22. juli.

En betydelig andel (67 prosent) har deltatt i offentlige møter og debatter om forfatteres og kunstneres ytringsfrihet de siste to årene. Og selv om langt de fleste verken skriver eller opptrer i norske redaksjonelle medier, sier én av fire av dagens kunstnere at de har opptrådt i mediene «på vegne av spesielle grupper». Det bekrefter kulturteorien om at kunstnere er viktige offentlighetsarbeidere, både i kraft av sin kunst og sitt øvrige engasjement. Over 40 prosent totalt, og hele 67 prosent av forfatterne, svarer «ja» på spørsmålet om deres posisjon som forfatter eller kunstner ga fordeler «når det gjaldt å komme til ordet i norske medier».

KUNSTENS STILLING

Vår undersøkelse om kunstnerisk ytringsfrihet i Norge kan leses som en indikator på kunstens stilling i samfunnet. En stor overvekt mener at kunstnere ikke hadde styrket sin stilling i samfunnet i dag. Generelt er det ingen grunn til å tro at ytringssituasjonen for norske forfattere og kunstnere er truet, eller at den kunstneriske offentligheten har redusert mangfold. Inntrykket er dessuten at det er offentligheten og ytringskulturen rundt kunsten, og ikke kunstens mangfold og dens produksjonsbetingelser, som innskrenkes. Det er konsekvensene av å ytre seg, tiltakende tendenser til «politisk korrekthet» i samfunnet og et økende antall situasjoner der særskilte grupper gjør spesielle krav gjeldende overfor kunstneriske ytringer, som oppleves som problematisk.

For mer informasjon og resultater fra prosjektet, besøk statusytringsfrihet.no.

Hvor langt strekker kunstnerens ytringsfrihet seg i praksis? Christian Lollikes «Provokatoren» roper på endring. Han dukker i vår opp i flere europeiske byer for å servere forbipasserende en personlig wake-up call. Her fra Torgallmenningen under Festsplillene i Bergen. Foto: Thor Brødreskiift/ FiB

I beste fall kan teatret og skuespilleren ha en opplysende, utfordrende og demokratiserende funksjon i samfunnet, mener Nina Ossavy. Her i arbeid med Proyecto oSo. Foto: Sara Serrano

ALT ER EN VEV

Når begynner egentlig en forestilling? Det spørsmålet har scenekunstneren Nina Ossavy ofte stilt seg. –For meg er alt en vev av kunst og politikk, og jeg hadde kanskje blitt økobonde hvis jeg ikke ble kunstner, tror Ossavy.

AV TOVE KAMPESTUEN HEYERDAHL

For Nina Ossavy begynte både det økopolitiske engasjementet, og skuespillerkarrieren, i Grenland Natur og Ungdom. Det var hos Grenland Friteater den lokale Natur og Ungdom-gruppa fikk låne lokaler til møtene sine.

– Jeg var uttalt økoaktivist og bodde på økogård lenge før teaterinteressen meldte

seg, sier Ossavy, som tidlig i Grenland Friteater ble med på å lage teaterforestillinger med en gjeng andre unge entusiaster, hvor noen var knyttet til NU og andre til rollespillmiljøet.

UTTALT AKTIVIST

Ossavy er ikke redd for å kalle seg aktiv-

ist, og ser ingen motsetning mellom det å være kunstner og det å være aktivist.

– Jeg mener aktivisme og det å være aktivist bør være en hedersbetegnelse. Nå er vi redde for å bli kalt aktivister om vi har en tydelig mening om noe, for ordet er negativt ladet.

– Men det er vel ikke helt uten grunn

«I BESTE FALL KAN TEATRET OG SKUESPILLEREN HA EN VIKTIG OPPLYSENDE, UTFORDRENDE OG DEMOKRATISERENDE FUNKSJON I SAMFUNNET.»

---

betegnelsen aktivist og aktivisme oppleves som negativt ladete begreper?

– Ser vi på historien kommer nesten all endring utelukkende nedenfra, fra aktivister. Se på avskaffelsen av slaveriet, av apartheid, borgerrettighetskampen i USA, og se på Gandhis ikke-voldelige frigjøringsbevegelse. Og Rachel Carson, som med sitt verk *Den tause våren* fikk stor betydning for grunnleggelsen av en bred amerikansk miljøbevegelse. Endringene kommer nedenfra, fra engasjerte mennesker, det er der forandring starter, sier Ossavy

– Hvor langt er du villig til å gå i strategiene rundt aktivisme? Til sivil u lydighet?

– Jeg er i utgangspunktet veldig positiv til sivil u lydighet og synes det er alt for lite brukt. Samvittighetsdikterte lovbrudd som kjennetegnes av ikke-vold kan være viktige korreks i samfunnet og brukt med omhu kan det ha stor positiv effekt, og det kan bidra til nødvendige lovendringer.

TILFELDIG AT DET BLE TEATRET

Kunstneren – og aktivisten – Nina Ossavy, oppdaget i møtet med Grenland friteater altså, nesten ved en tilfældighet, hvordan kunsten med alle sine innfallsvinkler; det språklige, det visuelle, kroppen, rommet, det skulpturelle, hvordan alle disse komponentene sammen kunne skape en opplevelse og et rom for refleksjon og eksistensielle opplevelser.

– Det var et spennende rom å utforske, så der ble jeg, på Grenland friteater, hvor jeg

etter hvert ble ansatt som skuespiller før jeg etter fem år dro til England og tok en master i scenekunst ved Rose Bruford College.

SKUESPILLEREN

– Har skuespilleren nødvendigvis et ansvar for å kommentere samfunnet rundt seg, slik som du gjør? Hva med alle som ikke produserer og lager ting selv?

– Jeg kan bare snakke for meg selv, men eksistensielt sett kan skuespilleren uansett være viktig for et samfunn, når han eller hun må ta tak i de følelsene vi som publikummere ofte ikke vil kjenne på. I beste fall kan teatret og skuespilleren ha en viktig opplysende, utfordrende og demokratiserende funksjon i samfunnet, mener Ossavy.

KRISETRIOLOGIEN

Nina Ossavy og regissøren Marius Kolbenstvedt har siden 2010 jobbet med en krisetriologi som tar for seg «samfunnskrise, økokrise og individkrise, og hvordan de griper i hverandre», som de skriver i programmet. Første del, BIOS, ble vist på Black Box i mars 2013, og del to, Still in silence, i 2014. Og de skriver nå på siste del som har fått tittelen Dark Mountain. «Et forsøk på å forholde seg kunstnerisk til en krise som er så stor at den kan virke paralyserende», skriver de på sin nettside om prosjektet.

– Jeg har alltid laget ting som kjennes viktig for meg, og jeg har tidligere jobbet

mye med familieproblematikk og barns evne til å overleve under vanskelige og tøffe sosiale forhold. De store sosiale og globale spørsmålene var det likevel mye vanskeligere å se for seg hvordan jeg skulle få inn i kunsten, og det har tatt tid å finne en inngang til å ta opp økologiske, eller økopolitiske spørsmål i teatret, forteller hun.

TEATER I OFFENTLIGE ROM

Opplever du at teaterrommet er egnet til samfunnsdebatt?

– Teatret og kunsten har den fordelen at den ikke trenger å være etterrettelig i ett og alt. Vi har frihet. En frihet forskere for eksempel ikke har. Vi kan sette i gang refleksjon og dialog på et annet plan, for samfunnet trenger ulike måter å nærme seg ulike problemer på. Og vi kan ikke overlate politikk til politikere, eller journalister, mener Nina Ossavy.

– I teatret kan det være stor avstand mellom det som foregår på scenen og den som betrakter, noe som sjelden gavner det som skal formidles?

– Jeg er opptatt av hvordan man minsker denne avstanden, og man trenger ikke nødvendigvis å bygge opp en forestilling på tradisjonelt vis, eller kalle alle forestillinger for teater, sier Ossavy:

– Hvordan får vi teatret ut av teatret? Eller hvordan bruke kunsten i offentlige rom og andre settinger? Det kan være mer spennende enn å måtte forholde seg til det lukkede teaterrommet igjen og igjen.

KOMMUNESTYRETEATER

– De skvatt litt første gangen vi aksjonerte. Jeg tror de syntes vi var litt skumle, så vi forandret konseptet til neste aksjon, og sang litt koseligere sanger, sier Ossavy:
– Og det likte de bedre.

Hun har nemlig to ganger gjort de lokale kommunestyremøtene til scenerom. Dette skjedde med kunstnernettverket CAN (Concerned Artists Norway), som på kommunestyremøtet gikk til «kunstnerisk aksjon i det offentlig rom» for å påvirke lokalpolitikerne i et viktig miljøspørsmål.

BEKYMREDE KUNSTNERE

– *Hvorfor startet du CAN?*

– Det begynte med krisetriologien Mar-
ius og jeg laget, med bakgrunn i biedøden og hvordan den kan komme til å påvirke jordas matvareproduksjon.

– *Så biene ble inngangen til de store globale spørsmålene – og starten på CAN?*

– Ja, biene er så små og konkrete, og samtidig helt avgjørende i den store sam-

menhengen, og starten av CAN kom samtidig, som et resultat av å kjenne seg litt alene. For det er veldig stigmatiserende å jobbe med økopolitikk i kunsten, fordi det ofte ligger en slags konsensus på at det er formen som er det viktigste. I hvert fall har det vært hovedfokuset i det frie scenekunstheltet, mens jeg visste at det var mennesker og kunstnere rundt meg som var opptatt av de samme tingene, så jeg startet CAN; et nettverk bestående av ulike kunstnere som er opptatt av øko- og klimakrisen. (<https://concernedartists.wordpress.com>)

– *Plutselig mobiliserer dere? På nettsiden deres står det at dere planlegger aksjoner og markeringer fremover?*

– Ja, det gjør vi, og på de kommunestyremøtene fikk vi faktisk påvirket et vedtak om sprøytmiddelbruk i den retningen vi ønsket. Et vedtak vi nå håper skal smitte over til andre kommuner. For det er viktig å tenke lokalt i økopolitikken.

MILJØET KOMMER FØRST

Ossavy er også skribent, og skriver jevnlig i Ny tid hvor CAN er tildelt fast spillteplass.

– *Du nevnte «gå inn der det brenner», som et slags mantra for den engasjerte kunstneren. Men det brenner mange steder?*

– For meg er alt sekundært i forhold til miljøspørsmålet, og som kunstner jobber jeg også med flere ting som ikke omhandler klima, men det er der den viktigste kampen foregår.

– *Og «forestillingen» om klimakrisene tar vel aldri slutt?*

– Nei, det føler jeg at ingen av mine forestillinger gjør, akkurat som jeg stiller spørsmål ved når noe starter, som den bien jeg opplevde i sommervarmen i 2009 og som ble til BIOS, en forestilling jeg fortsatt spiller, i nye varianter og settinger når jeg kan, avslutter Ossavy.

Fra Ossavy&Kolbenstvedts forestilling BIOS, som tok utgangspunkt i den massive biedøden.

Deeyah Khan har markert seg både som filmskaper og menneskerettighetsaktivist. Her taler hun i FNs menneskerettighetsråd i Geneve i 2014. Foto: Jean-Marc Ferré, FN

KUNST OG POLITIKK

- ET INTERVJU MED DEEYAH KHAN

Deeyah Khan har utmerket seg både som artist og dokumentarfilmskaper. Selv beskriver hun seg som kunstner og aktivist. I januar var hun vert for arrangementet World Woman i Oslo.

AV IDA LØKEN

En dag i januar så jeg tilfeldigvis at det skulle være et arrangement på Riksscenen i Oslo, som het World Woman. «World Woman presents trouble-makers and peace-makers, activists and artists, doers, thinkers and revolutionaries. These women and men share a vision of the world where women live free from violence and fear, and where equality prevails». Jeg syntes det hørt interessant ut og dro dit.

Bang! Plutselig var jeg en del av verden. En utrolig viktig og nyansert og annerledes samtale pågikk mellom aktivister, kunstnere, politikere og forskere fra ulike land og kulturer. Det var foredrag og paneldiskusjoner, forestillinger, diktopplesninger,

konsserter. Hele meg var under intensivbehandling. Jeg så meg rundt i publikum, men så ingen fra vårt kunstfelt.

Arrangementet var initiert og ledet av Deeyah Khan. Hun beskriver seg som kunstner og aktivist. Jeg ble nysgjerrig på hva som driver henne og hvordan hun balanserer mellom kunst og politikk. Jeg fikk lov til å stille henne noen spørsmål, og her kan dere lese hva hun svarte. Hvis det blir en ny konferanse neste år, sees vi kanskje der?

– *Hvordan definerer du deg som kunstner?*

– Jeg prøver å ikke definere meg selv så mye lenger, isteden prøver jeg å la arbeidet mitt definere hvilken type kunstner jeg

«JEG ØNSKER AT IDEENE
JEG JOBBER MED OG HISTO-
RIENE JEG FORTELLER SKAL
VÆRE MER I FOKUS ENN MEG
SOM PERSON.»

er. Det som styrer alt jeg gjør i livet er at jeg følger hjertet. Jeg påtar meg kun prosjekter som interesserer meg, som beveger meg og inspirerer meg, uavhengig av om det handler om å organisere arrangement, lage film, musikkproduksjon eller noe annet. Min livsoppgave nå er å gjøre alt jeg kan for å fremme fred, likhet og forståelse. Jeg er interessert i mange emner, ut i fra mine egne erfaringer som kvinne, som kunstner, som datter av innvandrere - og som mål for trakassering fra religiøse fundamentalister. Alt dette har vært med på å forme min interesse for likestilling, sensur, familie, kulturelt mangfold og radikalisering.

– *Hvem er dine forbilder?*

– I begynnelsen hentet jeg mye av min inspirasjon fra mine foreldre. De har alltid trodd på meg og mine evner, og oppmuntret meg til å overgå meg selv. I tillegg presenterte deg meg for et vidt spekter av kulturelle impulser som ga frodig grobunn for utviklingen av en ung kunstner.

Men det er viktig å fortsette å utvikle seg og modnes gjennom nye inntrykk. Jeg blir inspirert av å møte aktivister fra hele verden og oppleve deres mot og styrke. Hvis du ønsker å se mine forbilder, se på de jeg inviterte til WORLD WOMAN. Det er kvinner som utrettelig fortsetter å arbeide for fred, likhet og menneskerettigheter rundt i verden, under de vanskeligste forhold og med fare for sitt eget liv.

– *Du begynte din karriere som utøvende musiker, men har etter hvert beveget deg over mot andre roller, som musikk-produsent og film-regissør. Hvordan har du opplevd veien fra det ene til det andre?*

– For å være ærlig: Den musikk-karrieren jeg begynte med som syvåring var min fars valg mer enn mitt, og jeg føler meg mye mer komfortabel i andre roller, som musikkprodusent og regissør. Jeg

elsker fortsatt musikk, men jeg var en sjenert person og jeg likte alltid den kreative prosessen bedre enn å opptre foran et publikum, så jeg foretrekker å ikke stå lengst frem på scenen lenger. Jeg ønsker at idéene jeg jobber med og historiene jeg forteller skal være mer i fokus enn meg som person.

– *Du beskriver deg selv som både kunstner og aktivist. Hva betyr det for deg?*

– For meg er ikke dette motstridende roller som jeg må balansere mellom. Kunst handler om å uttrykke seg, og idealene som synes i min kunst er veldig viktige for meg. Å tydeliggjøre mitt kreative arbeid som politisk var for meg en måte å kunne få

FAKTA

DEEYAH KHAN

Deeyah Khan er en norsk-pakistansk filmregissør, menneskerettighetsaktivist, plateprodusent og sanger. Hun er født i Oslo i 1977 og vokst opp på Lambertseter og Tåsen. Hun begynte tidlig å studere musikk og optrådte som artist under navnet Deepika. I 1995 forlot hun Norge og bosatte seg i London. Etter hvert flyttet hun til USA og begynte å lage dokumentarfilm, i tillegg til å produsere musikk. Khans dokumentarfilm, *Banaz: A Love Story*, handler om den britisk-kurdiske 21-åringen Banaz som ble æres drept av sin familie. Filmen vant Emmy for beste nyhets- og dokumentarprogram i 2013. Khan har vunnet flere priser for sitt arbeid. I januar 2015 organiserte hun konferansen World Woman i Oslo. Hun jobber nå gjennom sitt produksjonsselskap FUUSE (www.fuuse.net).

det nærmere mine egne overbevisninger og visjoner, etter hvert som jeg utviklet meg som kunstner og som menneske. Jeg ønsker at kunsten min skal røre mennesker, ikke bare emosjonelt, men bidra til å forandre deres forståelse.

– *Utenfra virker det som om alt du tar i blir til gull. Hvorfor tror du at du lykkes så godt?*

– Jeg skulle ønske det var slik at jeg bare trengte å berøre noe for at det skulle bli vellykket, men det krever anstrengelse. Jeg jobber veldig hardt. Det føles ikke alltid som arbeid fordi jeg er så personlig engasjert i alle prosjektene mine, men det tar all min tid. Jeg har et storartet team som jeg har rekruttert i løpet av de siste årene, som jeg kan stole på og som støtter meg i alt jeg gjør, og dette er en viktig faktor i min suksess.

– *Forholdet mellom kunst og politikk har gått i bølger opp gjennom historien. Kan kunsten bli fattig av å ha en tydelig politisk agenda?*

– Jeg tror kunst alltid er politisk. Selv når et kunstverk synes å ikke si noe om verden i dag, så sier det noe - om en mangel på vilje til å konfrontere dagens samfunn, av en eller annen grunn. Hvis det i en periode ikke lages annet enn overflatisk, upolitisk, kommersiell kunst så sier det noe viktig om den politiske situasjonen. Jeg tror ikke at politiske budskap gjør kunsten svakere. Selvfølgelig kan kunst som har en svært tydelig politisk agenda oppleves som unyansert, men kunst som fullstendig unngår politikk, kan ofte oppleves som overflatisk og triviell. Det er vanskelig å med en viss dybde engasjere seg i menneskeliv uten å merke seg maktforholdene som former våre erfaringer, våre overbevisninger og følelser - dynamikken oss imellom.

– *Hvordan opplever du norsk kulturliv? Følger vi med i timen?*

– Jeg tror vi alle kan forholde oss til kultur på en måte som åpner for deltagelse, for inkludering, som gjøres mer fruktbar av kryssende impulser. Vår kultur bør representere det mangfoldet som finnes i verden i dag. Viktige og kraftfulle kunstverk er inspirert fra flere kanter. På den ene siden har vi den voksende homogeniseringen av populærkultur. Som motkraft trenger vi å forsvare det egenartede ved lokale kulturer og tradisjoner. Med dette mener jeg ikke at vi skal plassere tradisjonelle uttrykk på museum eller i ghettoer. Den største kunsten har alltid krysset grenser og hatt/dratt fordel av inspirasjon fra flere kilder. Jeg ønsker å se kunstformer som viser potensialet i sosialt mangfold, som kan snakke til oss i et menneskelig perspektiv og skjære gjennom kunstige oppdelinger og begrensninger. Det er denne typen kunst vi har behov for i en tid hvor vi i økende grad snakker om «kulturkræsj», der vi i økende grad kategoriserer hverandre. Kunsten kan vise et samfunn der forskjeller ikke fører til adskillelse, men blir et utgangspunkt for å utforske hvem vi er og hvordan vi bedre kan forstå hverandre.

– *Synes du vi som kunstnere har et spesielt ansvar for tiden vi lever i?*

– Vi har alle ansvar, men jeg tror at kunstnere kan bruke sine

Kunstnere kan løfte frem aktuelle problemstillinger på en måte som angår folk, mener Deeyah Khan.

stemmer til å løfte frem aktuelle problemstillinger på en måte som angår folk. Det er mange viktige samfunnsproblemer som ikke resonnerer i mennesker på et emosjonelt plan. Kunsten gir frihet til å nærme seg emner fra forskjellige vinkler, engasjere og gjøre det personlig. Kunsten kan gi folk evne til å se verden i flere perspektiv, øke vår empati for andre, hjelpe til med å finne møtepunkter mellom oss selv og andre, som mennesker med en felles historie og en felles fremtid.

– *Hvor i verden opplever du at den mest interessante kunstscenen finnes for tiden?*

Spennende og inspirerende kunstscener finnes overalt. Akkurat nå er jeg spesielt fascinert av mange kunstnere fra Iran, og det er mange lovende kunstnere fra Midt-Østen.

– *Blir det et nytt World Woman-seminar?*

– Det håper jeg. World Woman var så inspirerende, og alle involverte var så begeistrede. Som en hyllest til de eksepsjonelle kvinnene som deltok på arrangementet ønsker jeg å gjøre det permanent. Slike tilstelninger som World Woman er en fantastisk mulighet til å løfte frem kvinners erfaringer, og til å vise hvor viktig det er å inkludere kunstuttrykk når man behandler alvorlige temaer, slik at samfunn som ofte blir representert av konservative, mannlige stemmer også kan få andre ansikter.

DET SOM GIR MENING

– Jeg er den klassiske elevrådsformannen, han typen som aldri helt klarer å ikke bry seg. Men med engasjementet Torgersen-saken satte i gang i meg, kom meningen med livet, forteller Thomas Bye.

AV TOVE KAMPESTUEN HEYERDAHL

Det kan virke som store ord, men Thomas Bye, skuespiller og teatersjef ved Teater Ibsen, skjønner vel ikke egentlig helt selv heller hva som skjedde den gangen hans voldsomme engasjement ble vekket. Dette som i etterkant kan betraktes som nærmest en besettelse – for gamle justismord og urettferdigheter i rettsvesenet.

LIDENSKAPELIG ENGASJERT I JUSTISMORD

– Så langt er det bare justismord som har vekket dette voldsomme engasjementet som jeg ikke kommer unna, forteller Bye.

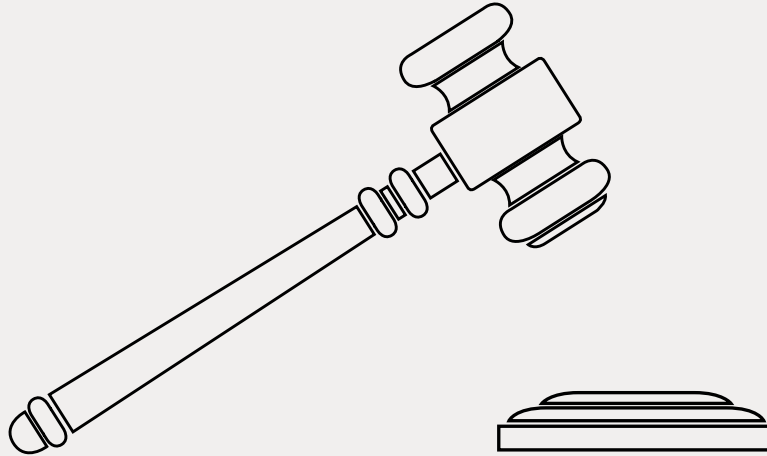
I september 2013 hadde forestillingen $0+0=4$ premiere på Sogn og Fjordane Teater, hvor han forteller om sin fascinasjon for justismord, en interesse som altså ble vekket i møte med teaterstykket Tilfellet Torgersen av Jens Bjørneboe i 2005, som han senere medvirket i som skuespiller ved Teater Ibsens oppsetning i 2007. En forestilling han selv var initiativtaker til at teatret skulle sette opp.

– Føler du at du som kunstner har en plikt til å engasjere deg og kommentere samfunnet rundt deg? Har det vært en drivkraft?

– I utgangspunktet mener jeg at ingen kunstner har plikt til å gjøre noe som helst. Jeg kan bare snakke for meg selv. Jeg må ærlig innrømme at når jeg leser eller presenteres for mennesker som er uskyldig dømt, så skjer det noe helt annet i meg enn om jeg leser om andre saker hvor den rasjonelle siden i meg sier at dette er egentlig vondere, større og viktigere. Og jeg har flere ganger tenkt: «Herregud Thomas, hvorfor skal du bry deg om

Thomas på plakاتفotoet til $0+0=4$.

en drapssak fra 1957, når det er så mye der ute som brenner? På en helt annen måte?” Men jeg har forsont meg med at det er justismord som gjelder, for meg.

Å KJENNE SEG IGJEN

At det skulle bli så mye engasjement rundt den unge skuespillerens engasjement, var ikke gitt, men med forestillingen $0+0=4$ skjønte Thomas at han hadde en arena, en scene å formidle fra, og at han kanskje kunne utgjøre en forskjell.

– Jeg hadde aldri noen ide om at jeg skulle bruke min historie rundt dette arbeidet som teater, for jeg liker egentlig ikke personlige fortellinger og folk som skal stå og fortelle om alt de har opplevd, eller andre har opplevd av smerte – og som de ikke er i nærheten av å ha opplevd selv.

– *Men hva er kilden til dette voldsomme, altoppklukende engasjementet?*

– Jeg tror det begynte med en slags ungdommelig gjenkjennelse, siden Fredrik Fasting Torgersen var 23 år da han ble fengslet, og jeg var på samme alder da jeg første gang leste om saken. Nå har jeg beveget meg videre. Nå er det ikke han, men systemet, det overordnede som tar alt fokus.

At $0+0=4$ ble til en forestilling gir han regissøren Aslak Moe mye av æren for, mannen som også hadde regi og manus på teaterforestillingen MAT med Sandsund produksjonar, som i vår hadde premiere på Førde teater: En forestilling om norsk landbrukspolitikk.

SA OPP SKUESPILLERJOBHEN

Thomas Bye kjente på en tomhet i arbeidet som skuespiller, og etter å ha fått kjenne på hva teater som betydde noe for en selv kunne gjøre, hadde han vanskelig for å fortsette med det han følte som tom underholdning fra scenen.

– Jeg sa opp jobben på Det norske teatret, siden jeg bare lengtet

etter å drive med mine egne prosjekter. Det er uholdbart å jobbe på et så bra teater som Det Norske Teatret, uten å egentlig være 100% motivert.

TULL OG TØYS

– *Oppfordrer du andre til å gjøre det samme?*

– Hver skuespiller må finne ut av selv hva som er meningsfylt å drive med. Heldigvis er vi forskjellige. Jeg tror publikum nyter godt av at det finnes en masse skuespillere som brenner for musikkteater, og andre for babyteater eller ny dramatik. En del av meg ønsker å ha en slags pragmatisk holdning til hva det er en skuespiller faktisk kan bidra med. Hvis jeg virkelig ville endre verden; hvorfor blir jeg ikke politiker? Eller til nød journalist? Når jeg allikevel har valgt, og velger, teateret som uttryksform må det ha å gjøre med at jeg innerst inne elsker det grunnleggende; leken, magien, innlevelsen.

– *Så du applauderer fortsatt tull og tøys i scenerommet?*

– Tull og tøys kan også ha en stor kunstnerisk verdi uten at det nødvendigvis endrer noe som helst i samfunnet.

IBSEN OG WELLES

– *Og hvis justismord er hjertesaken, hvem er forbildene som skal lede deg som kunstner og teatersjef?*

– Henrik Ibsen og Orson Welles, svarer Bye kjapt.

– Og de er for store til at jeg kan svare deg raskt på hvorfor.

– *Et lite forsøk?*

– Kompromissløse, sammensatte. De største personlighetene jeg kjenner i teateret, og kanskje i verden.

– *Forbilder som dyrker kompromissløsheten. Er det i din kommende lederstil?*

– Å finne en sunn balanse mellom det å være kompromissløs, lyttende og i dialog er en utfordring. Men jeg tror det går an å være kompromissløs uten å trække på folk.

MED HEDDA GABLER OG EILERT LØVBORG TIL IRAN

Visjoner Teater reiste i januar 2015 til Iran for å holde workshops på Fadjr-festivalen, den store internasjonale teaterfestivalen i Teheran. Juni Dahr og Hauk Heyerdahl viste scener fra Hedda Gabler for et publikum som på et punkt i visningen holdt pusten i spenning.

AV MARIANNE ROLAND

Vi blir kastet rett inn i det, for når flyet treffer bakken tar alle kvinnene på seg sjal over håret. Vi ser på de andre og skjønner hvordan det skal sitte, halsen skal også dekkles. Så på en rask spasertur ved hotellet rett etter ankomst blir Hauk stoppet i det han skal ta et bilde av oss andre på gaten. To menn er brått der, en sivilkledd politimann og en militant antrukket mann. De vil se bildene han har tatt, som er ingen, for han har ikke rukket å knipse før de er der. Tolken vår hjelper oss ut av situasjonen, forklarer, får oss videre.

VISJONER TEATERS INITIATIV

Med på reisen fra Visjoner Teater er kunstnerisk leder Juni Dahr, skuespiller Hauk Heyerdahl og produsent Marianne Roland. Den norske delegasjonen består også av Tove Bratten fra Danse- og teatersentrum (DTS) og Helge Rønning, professor i media ved UiO. Initiativet er Visjoner Teaters, omstendelig organisering og arbeid med finansieringen ble gjort i samarbeid med DTS og den norske ambassaden i Teheran.

SPENNENDE KUNSTNERE OG MANGE FORBUD

Førsteintrykket endres raskt da vi fraktes til et av de mange teatrene Fadjr-festivalen bruker, hvor vi møter uendelig imøtekommende og faglig sterke teaterkolleger som bl.a Farin Zahedi og Masoud Rayegani, to av landets ledende kunstnere. Vi blir sluset inn på første rad, får se deres historier og et annerledes uttrykk. Vi ser flere forestillinger under festivalen og ser hva de har og hva det skorter på, og hva vi kan bygge et samarbeid omkring. Så følger flere TV-intervjuer for både Juni og Hauk, det er åpenbart stas at vi er på festivalen. Vi begynner å ane at her er mange lag av forståelse å trenge igjennom. Her er kunstnere som

vil uttrykke seg scenisk, og her er svært mange restriksjoner, som for eksempel det at dans ikke er lov. Det er vennlige mennesker og en hektisk urban atmosfære i storbyen med 12 millioner innbyggere, men vi må ha med penger til hele oppholdet i kontanter fordi bruk av minibank er sperret her.

Juni Dahr deltok på Fadjr-festivalen i Teheran i januar 2014 med Ibsen Kvinner. Det at hun måtte bruke sjal og være mer tildekket, forsterket uttrykket i forestillingen. Mange av Ibsens kvinner kjemper en intens kamp for frihet, og dette ga gjenklang blant publikum i Iran som opplever kontroll og begrensning i sitt daglige liv og i kunsten. Fadjr-festivalen er svært omfattende, det er omkring 100 oppsetninger over 12 dager, også flere internasjonale gjestespill. Ibsen Kvinner vant juryens spesialpris, og Juni ble hyllet på den største scenen under avslutningsseremonien med store deler av Iransk kulturelite tilstede. Dette ga henne en sterk standing og en inngang i scenekunstkretser i Iran.

NIGHT LIFE - FORGET IT

I guideboken om Teheran står det to ord under kapittelet «Night life». Det står: «Forget it». Riktignok var flere folk ute torsdag kveld (deres lørdag kveld), som gikk turer med familien, grupper med unge gutter og jenter over en brus på kafé, noen folk på restaurant, og så trafikken, med stillestående endeløse bilkøer. Pussig, men til og med bilene er av et fremmed merke.

Alt uteliv er alkoholfritt, inklusiv festivalen vi deltar på. Du kan få en kaffe før forestilling, og det hjelper når vi er slitne etter lange dager. Vi ser ingen turister, alle er effektivt på vei langs gatene, også vi, for vi må holde følge med tolken vår Salman. Han var ved vår side fra tidlig morgen til sen kveld. Han ble vår

Tove Bratten, Marianne Roland, Farin Zabedi og Juni Dahr.

Hauk og Juni med vår dyktige tolk, Salman.

venn og fortalte, forklarte og oversatte, både språk og kulturelle koder. Hjalp oss å se og forstå. Menn og kvinner må ikke ta på hverandre på gaten, sier han. Mens vi går til neste forestilling ler Juni og henger noen øyeblikk på skulderen til Hauk. Jeg går bak med Salman, som i et forskrekket sprang forsøker å avverge det.

VIKTIG Å VÆRE DER!

Jeg vil gjerne bruke sosiale medier for å formidle fra reisen, men her er ingen tilgang til Facebook eller Twitter, og mange nettaviser er også utilgjengelige. De lokale vet å omgå dette, men vi får en påminnelse av hva sensur innebærer av begrensning på informasjon, og muligheter for selv å formidle. En festivaldeltaker spør meg: Kan dere sette opp forestillinger om hva dere vil i Norge. Bekreftende svar. Han spør videre: Også forestillinger med kritikk av myndighetene? Ja, vi kan det her. Det gir tanker om at vi må forvalte ytringsfriheten klokt her hjemme, og hvor viktig det er å fortelle om det ute. Vi må ta på skautet og reise avgårde. Uten å være der, på prøver, workshops, stille spørsmål, se forestillinger, med våre iranske kolleger rundt bordet til middag, kan vi ikke utgjøre en forskjell. Uten å være til stede og høre, se, snakke, jobbe, utveksle tanker kan vi ikke bidra med noe.

Visjoner Teater ble invitert tilbake igjen til festivalen i år. Vi holdt workshops og det ble sagt at vår store felles workshop hvor vi alle fem i teamet deltok, var et av festivalens høydepunkt. 65 unge og eldre scenekunstnere var påmeldt, enda mange flere møtte opp. Juni og Hauk snakket om skuespillerteknikk ved siden av å vise scener fra Hedda Gabler, Juni og Marianne forklarte om Visjoners arbeidsmetoder og produsentarbeidet, Tove redegjorde for organisering av norsk teaterliv. Professor Helge Rønning holdt et innlegg om dramaturgi, Ibsen og handlingen i forestillingen.

PUBLIKUM HOLDT PUSTEN

I første scenen til Hedda og Løvborg er det et kyss når vi viser forestillingen i Norge. På workshopen bøyer de seg ulidelig langsomt mot hverandre, mens salen holder pusten, det er en enorm spenning i rommet, hva vil nå skje..? Så slår Hedda til Eilert Løvborg, som vakler litt. Scenen går videre og de snakker om kjærlighet, og om hva som foregår i det som for Hedda er en lukket mannsverden. Neste scene de gjør: Løvborg er full, og Hauk forklarer hvordan han henter opp følelsen av å være full for å spille rollen. Løvborg raver omkring, hiver imaginær grus og roper. Hedda kommer med pistolen.

Hedda Gabler har vært så kontroversiell i Iran at teksten er vanskelig å få tak i. Visjoner arbeider for å få vist vår versjon på Fadjr-festivalen i januar 2016. Den er varmt ønsket velkommen av iranske kunstnere som så den i Oslo i 2014 da vi viste den under Ibsenfestivalen og arrangerte seminar med tema omkring kulturoverskridende samarbeid. Vi må gjøre noen tilpasninger på klesdrakt og med hensyn til berøring, men det klarer vi. Det vil ikke gå utover det kunstneriske og betydningen av det vi kommer med.

OFFISIELL INTENSJONSAVTALE

Vi brukte tid i Teheran til å lete etter egnet spillearena for Hedda Gabler, som er en stedsspesifikk forestilling. Og vi lykkes i å få med oss en offisiell intensjonsavtale hjem. Et år med forberedelser ligger foran oss, men vi ser fram til å møte våre dyktige iranske kolleger igjen og til å vise en full versjon av Hedda Gabler for publikum i Iran. Besøket i år gjorde sterkt inntrykk på oss. Og vi merker det utgjør en forskjell at vi er der, det vil vi gjerne fortsette med.

SPEED-DATING MED SKUESPILLERKUNSTEN

ØYSTEIN STENES bokprosjekt er enormt ambisiøst – og en smule selvforherligende. Stene skriver innledningsvis at det aldri før har eksistert noen innføringsbok i skuespillerkunstens historie og metoder, perspektiver og problemstillinger.: «Det sier kanskje noe om feltet selv, og at det ikke har noen bred tradisjon for å skriftliggjøre, for å ha et metaperspektiv på sitt eget arbeid.» Dette utsagnet er noe provoserende – for nettopp det teoretiserende perspektivet har vært sentralt både i skuespillerutdanninger og i skuespillerpraksiser de siste tiårene. Det skal sies at Stene selv kommer inn på dette i slutten av boka.

BOKA RASER gjennom teaterhistorien. Og den fungerer som det Stene skriver at han vil den skal være – en bok som skisserer et kart. Etter en introduksjon kommer et vanvittig stort sprang – i ett eneste kapittel går vi fra år 40 000 f.Kr. og sjamanvirksomhet til år 500 e.Kr og det kristne middelalderteater i gudstjenestens liturgi. Stene skriver om iscenesatt vold i det gamle Romerriket, om Cicero og retorikk. Han skriver om Commedia dell'arte, om samspill og timing. Noen steder kan det virke noe hult og jeg savner tydeligere kildehenvisninger.

En bok som er så omfattende som dette vil naturligvis sprike fordi stofftilfanget er så stort og mangfoldig. Til å skulle være en bok om skuespillerkunst, handler den periodevis aller mest om generell teaterhistorie. Men det ligger et stort stykke arbeid bak boka. Den har et enormt kilderegister og viser til en mengde teaterkunstnere som har levd opp gjennom tiden.

EN AV teaterverdenens viktige sjangre er

anekdoten. Noen slike er det også plass til i Stenes bok – spesielt i møtet med romantikken. Han støtter seg ofte på teaterhistorikerne Oscar G. Brockett og Franklin J. Hildy.

STENE PRESENTERER teaterkunstnere etter et slags wikipediaprinsipp. Han skriver at for Vsevolod Meyerhold var det viktig å finne en treningsform som gjorde skuespillerne fysisk presise og tilstedeværende og om Konstantin Stanislavskijs «det magiske hvis», men i dette formatet blir det vanskelig å trekke de lange linjene og

vise hvordan forskjellige former for skuespillerarbeid henger sammen. Boka står likevel fint som en oversiktshistorie. Hvis vi leser boka i ett, raser vi fra Antonin Artaud til The Group Theatre og method acting. Vi presenteres ganske grundig for Bertholt Brecht, før vi haster gjennom Keith Johnstone og teatersport, Jerzy Grotowski og den hellige skuespilleren, Jacques Lecoq og maskespill, Eugenio Barba og Det tredje teatret.

DET SKRIVES nesten ingenting om virkningen de forskjellige teaterformene har hatt for teater i Norge, men trendene innenfor det vestlige teatret blir fulgt helt fram til i dag. Stene knytter skuespillerkunsten til coachen – «Flere og flere av politikernes coacher kommer fra teatret», skriver han. Skuespilleriet blir utvidet til å bli et redskap for å undersøke ulike former for menneskelig dialog og samhandling.

Når Stene til slutt spør om hvordan framtidens skuespiller vil jobbe, skriver han om hvordan utviklingen har skapt en form for eklektisisme og mangfold i skuespillerfaget der skuespillere kan «shoppe» undervisning, tilbud og workshops alt etter hva de trenger. En positiv side ved dette, mener Stene, er at skuespillerne er blitt mer pragmatiske kunstnere, tilpassingsdyktige og åpne for andre perspektiver og retninger.

Alt i alt er dette ei mangfoldig bok som viser en imponerende oversikt over skuespillerhistorien.

Omtalt av Elin Lindberg

LOKALPATRIOTISK OMTALE

Byens datters opptreden var ikke noe man tok lett på i Kongsberg i 1974.

AV ANNE MARIE OTTERSEN

Da jeg var blitt skuespiller og lykkelig ansatt på Nationalteatret, skulle jeg være med i et stykke som het «Sunshine Boys». Det var i den tiden det var turneplikt på Nationalteatret. Det hyggelige for meg, var at vi skulle spille på mitt hjemsted Kongsberg. Det som kanskje var et lite minus, var at jeg i dette stykket hadde den absolutt minste rollen av alle. Karakteren hadde vel ikke navn engang, jeg sto oppført som «ung, sexy sykepleier» og var et element i en sketsj i begynnelsen av annen akt, og dét var dét. (En kuriositet for meg var jo at vi nettopp hadde spilt «Jenteloven» som var et gruppearbeid om kvinnesak, laget på Nationalteatret. Dette forteller jo litt om kontrastene i yrket vårt.) Men her var det bare å stå på.

DET VAR JO litt spennende også, jeg skulle spille mot Per Aabel, med Georg Løkkeberg som den andre Sunshineboy'en. Gøril Havrevold var med, Finn Kvalem, men altså nederst på rollelisten «Ung, sexy sykepleier». Jeg ble stasjet opp etter alle kunstens regler, med ultrakort sykepleieruniform, høye støvler, langt, krøllete blondt hår og sminket til det ukjennelige med viftende falske øyevipper. Myteblondinen, lett overdrevet. Og gutta plystra, litt deprimerende for en aktiv kvinnesakskvinne, men altså, sånn var det. Nok å kjempe videre for, der altså.

VEL, vi ankom Kongsberg. Med buss. Jeg skulle bo hos mine foreldre. Lågendalsposten, byens avis, hadde skrevet om begivenheten, med overskriften: «Anne Marie Ottersen på Kongsbergscenen fredag». «Dessuten medvirker bl. a. Per Aabel og Georg Løkkeberg. To av Norges

absolutt toppskuespillere.»

Men på Kongsberg ble selv de biroller, her skulle byens datter opptre hjemme for første gang, og da måtte selv de store gjøres mindre. Jeg skulle intervjues av

journalisten dagen etter. Jeg understreket for ham at min rolle var minimal: «ikke gjør noe ut av det, vent heller til jeg kommer med noe mer vesentlig.» Jada, han visste det, ikke noe problem. Intervjuet ble

Myteblondinen, lett overdrevet, sier Anne Marie Ottersen om sin rille som «ung, sexy sykepleier» i stykket Sunshine Boys. Foto: Riksteatret/Nationalteatret.

SVETT PRØVDE JEG Å FORKLARE DE ANDRE OM KONGSBERGFOLKS ENORME PATRIOTISME...

gjort i garderoben på Kongsberg Kino før forestillingen, og bilde ble tatt.

SÅ VAR VI i gang. Jeg var nervøs, på tross av den lille rollen. Jeg følte jo Kongsbergpublikummets forventning, selv om jeg altså ikke skulle inn før i annen akt. Det må Per Aabel også ha gjort, for da han ropte meg inn på scenen, kom det:

– Søster, lille søster, kom til far! (Det var replikken). Og så la han til, vendt mot salen og lett oppgitt:

– Ja, dere! Nå kommer det vi alle har ventet på!

Han hadde nok følt utålmodigheten i salen, «kommer’ a ikke snart a?»

Jeg gikk på lett skjelvende ben fra bakscenen helt til front, hvor Per Aabel stod. Men jeg lirte av meg mine få replikker så godt jeg kunne og forsvant ut. Lettet, Ferdig. Lite ante jeg, og for så vidt de andre, hva som var i vente.

BYENS DATTERS opptreden var ikke noe man tok lett på i Kongsberg. Det ble applaus, helt ute på den ene siden sto jeg, minste rolle som jeg hadde. Etter en stund kom vedkommende journalist og ba om stillhet: Han skulle holde tale. Det var ikke uvanlig at så skjedde når vi var på gjestespill – men, denne talen, å herregud! Først åpnet han med å takke alle for en storartet forestilling, og så begynte han å snakke om meg. Om barndom, gata jeg vokste opp – hvor vedkommende journalist nå forresten bodde – og så videre og så videre. Smilet mitt ble stivere og stivere, og

jeg synes og merke en viss uro borte ved sentrum av scenen. Endelig avsluttet han, med følgende ord

– Men i kveld har du jo ikke vært alene, men sammen med to kjekke, unge gutter: Georg Løkkeberg og Per Aabel.

Det var dét de fikk, de som hadde stått på hele kvelden!

SVETT prøvde jeg etterpå å forklare de andre om Kongsbergfolks enorme patriotisme, og på en måte be litt om unnskyldning for det hele. Nesten alle mine medspillere forstod, og hadde humor på det. Men én ble dypt såret: Per Aabel. Han var vant til å stå i sentrum, og ikke til at en bitteliten birolle med en nybegynner stakk av med alle laurbærene. Jeg hørte ham brumme: «Han uttrykte seg veldig dumt, den unge mannen.» Jeg bestemte meg for å bli med til Hotell Grand, hvor alle bodde, for å prøve forklare Per at han ikke måtte bry seg om dette, at publikum satte like stor pris på ham og de andre, at de bare var stolte over at jeg – en av Kongsbergs egne – befant meg slikt selskap.

JEG FIKK snakket med ham, han forsto. Han roet seg og begynte fortelle om sin mor, og jeg tenkte «gudskjelov, faren over». Inntil jeg morgenen etter fikk Lågendalsposten på sengen av mor: Se her, flott kritikk!

Ja, det var det - av meg! Stort bilde av byens datter, med overskriften: «Suksess for Anne Marie i går!» Så om hvor utrolig god jeg var, og nesten avslutningsvis ble

Georg Løkkeberg og Per Aabel nevnt.

HVA NÅ? Jeg kom meg på turnebussen utenfor Grand Hotel, og plutselig kom en ildsprutende, rasende Per Aabel inn. «Det går ikke an, det går ikke an!». Han var ustoppelig. Jeg fikk i ettertid vite hva som skjedde i resepsjonen like før, medskuespiller Finn Kvaalem fortalte: Damen bak skranken spurte om han hadde sett kritikken? Nei, og han tok velvillig imot avisen. Leste omtalen, kastet avisen i ansiktet på damen og løp ut. Han satte seg ved siden av Gøril Havrevold, fremdeles fresende. Da ble Gøril arg! Hun tok ham for seg, jeg hørte det. Nå er det nok, dette er ikke Anne Maries skyld, nå går du og ber henne om unnskyldning! Per hadde respekt for Gøril, han pustet en stund, reiste seg, og begynte å gå frem og tilbake i midtgangen. Vi var på vei til Drammen. Han prøvde. Han prøvde igjen. Han klarte det ikke. Da vi nærmet oss Drammen, hadde han fått samlet seg, og sa følgende: «Dere, hvis det er noen fra Drammen her, så si fra, da» Og dét var dét, roen og lunet opprettet.

Jeg utfordrer Ola G. Furuseth til å ta stafetten videre!

MARYON EILERTSEN
(09.01.1950-24.1.2015)

Hva skjer om hånda ikke åpnes
mot forandring
mot vennskap og fortsettelser
en sopptur
en samtale
ei samtid

Hva skjer om handa ikke knyttes
mot urett
mot overmakt
mot undertrykkelse

Når handa ikke løftes
Når handa ikke virker
Om den ikke eies
av ei som vet hvordan man bruker den
og hva man skal bruke den til

Hva skjer når handa ikke holdes
av ei anna hand
Om den ikke griper
holder fast
øyeblikket
er der, bestemt - men omsorgsfullt
når et barn ber om det
når en venn ber om det
når livet krever det

Døden er alltid et annet sted
til den står der
Du grep etter livet
Du lærte oss å holde fast i det
Hva skjer om ikke hånda slipper
et glass, en morgen til, det som ikke ble
Du lo og lente panna tillitsfull og
kampklar mot virkeligheten
Hos deg fantes nok lys
til at også mørket kunne komme

Nå er det vår jobb å slippe deg
å slippe til
alt du var og alt det som følger etter:
raske trinn
et sterkt mot
et fritt sinn
et åpent landskap med rom for:
Perus høysletter
Gazas strender
et skreimåltid
en rødvinsslatter
ei skjønnhetsdronning
en kampsang
Den forlater oss ikke
Den springer opp i brystet

Den ber om noe mer
om en fortsettelse
og et uendelig antall nye dager.

Tale Næss
dramaturg, Hålogaland Teater

Når jeg tenker på Maryon er det første jeg
ser to sprell levende øyne som plirer opp
på meg. Hun er interessert, og om kort
tid kommer det et spørsmål. Og en latter.
Noen ganger ganske høy, ofte langvarig.
For en glede det var å møte Maryon.

Tidligere teatersjef Iren Reppen sier
hun var dedikert, musikalsk og med en
strålende timing. Hun er en av de som
alltid har vært der, og hun var der aller
mest. Hun overrasket. Turte å lage figurer.
Turte å lage perler. Hun var en del av et
unikt kollegialt samhold. Sammen eide
de teateret. Maryon var glad i ung energi
og tok godt i mot nye skuespillere ved
teateret.

Tidligere kollega og instruktør Sigmund
Sæverud sier hun var bindeleddet mellom
den gamle og den nye tiden. Hun var en av
de første på HT og hun var den som ble
igjen. Som skuespiller var hun storartet
og han var en stor beundrer. Som kollega
var hun en du kunne stole på. Hun kunne
rose, diskutere, være saklig og gi seg. Hun
fislet ikke. Hvis hun mente noe, kunne du
være sikker på å få høre det. Uten omsvøp.
En gang Sigmund var Maryons instruktør
sa hun: «Jeg beundrer deg. Du tåler fan-
tastisk mye kjeft!"

Sigga, tidligere teatersjef og kollega, sier
hun var en hjørnesten. Hun hadde et
bredt spekter. Like god i komedie som i
tragedie. Han kunne bli så adrenalinsint
på henne. Men konfliktene varte aldri
lenge. Fort opp. Fort ned og ferdig med
det. Hun hadde en veldig sterk energi. Når
hun hadde det dårlig fikk alle det med seg.
Når hun hadde det bra fikk alle det med seg
det også.

Maryon var et godt menneske. Hun hadde
stor omsorg for de rundt seg. Hun reagerte
sterkt på urettferdighet og var en opprører
som kjempet i mot fastlåste strukturer og
roller. Hun hjalp kvinnelige kolleger til
å få større tro på seg selv, og hun kunne
sette fingeren på urettferdighet mellom
kjønnene.

Maryon vil bli husket for sterke scene-
prestasjoner. *Vi betaler ikke, Krittringen,
Lengre vekk enn alt. Mamma heks, Mis-
ery, Et Juleeventyr, Drømspel, Hamlet.*

Maryon snakket om det hun tenkte på.
Aller mest snakket hun om sønnen sin,
Nikolay.

Kjære Nikolay og Odda. Vi føler med dere
i sorgen. Kjære alle kolleger og venner ved
Hålogaland teater, vi tenker på dere.
Kjære Maryon, du er dypt savnet.

På vegne av skuespillerforbundet,
Maria Bock

OLE A. SIMENSEN

Det var med stor sorg og beklagelse at vi mottok det triste budskapet om at vår kjære tidligere kollega Ole A. Simensen ikke lenger er blant oss. Ole A. Simensen gikk bort 24. mars, i en alder av 71 år.

Han var født og oppvokst i Oslo og utdannet ved Statens Teaterhøyskole. Under utdannelsen hospiterte han ved Nationaltheatret, der han møtte sin skuespillerkone, Ilse Kramm. Han har jobbet ved ulike norske scener som blant annet Det Norske Teatret, Oslo Nye Teater og Trøndelag Teater. Han var også flittig brukt i Fjernsynsteater-sammenheng, men det er Rogaland Teater som har hatt størst glede av Simensens skuespillertalent.

Ole A. Simensen hadde et langt liv på Rogaland Teatret, og det finnes rikelige beviser for at han var en meget verdig representant fra Thalias verden. Han kom sammen med sin kone Ilse til Stavanger i 1970, og begge ble fast ansatt på Rogaland Teater fra 1974.

Simen, som han het blant venner og kollegaer, var en allsidig skuespiller, og hans roller var mange. På et lite teater som vårt er ensembleholdningen viktig. Her er det ikke store plassen for nykker. Det passet Simen utmerket. Han var en typisk hardtarbeidende ensembleskuespiller som tok kunsten på dypt alvor, og hans motto var at «ingen rolle er for liten».

Ole A. Simensen beklede over 100 roller i sin karriere ved Rogaland Teater, og de spenner fra komedier og musikaler til store eksistensielle dramaer. Av store bærende roller må Simens rolletolkning som voldtektsmannen Raol i Vepsen av William Mastrosimone trekkes frem. Han hadde også hovedrollen som Karsten Bernick i Ibsens karakterdrama Samfunnets støtter og som Pastor Manders i Gjengangere, en annen Ibsenklassiker. Dette var roller han var veldig stolt av og som gjorde dypt inntrykk på både anmeldere og publikum.

Skuespillere kom og gikk gjennom Ole A. Simensens 35 år ved teatret, men han var alltid tilstede og var svært viktig for ensemblet. Han satte høye krav til faglig kvalitet, og i sitt eget skuespillerarbeid demonstrerte han store evner til å søke enkelhet og eleganse. Han kunne være streng i sin kritikk, men samtidig alltid med stor evne til å inspirere og få alle til å yte sitt ypperste.

Simen har vært en god kollega og venn. Vi minnes med glede hans ærlighet, ydmykhet, faglighet og gode sans for humor. Vi ønsker å rette en stor og ærbødig takk.

På vegne av Rogaland Teater
Arne Nøst, Teatersjef

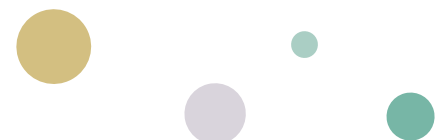
ULOVLIG POPCORN TIME

Den populære tv- og filmstrømmetjenesten Popcorn Time er ulovlig, slår Kulturdepartementet fast.

Flere bransjeorganisasjoner har etterlyst et lovverk der det er lettere å gjøre noe med de ulovlige tjenestene.

– Det er allerede ulovlig i Norge å bruke Popcorn Time og andre BitTorrent-tjenester, hvor brukeren deler innholdet videre, hvis ikke de som eier åndsverket har samtykket, sier statssekretær Bjørgulv Vinje Borgundvaag i Kulturdepartementet til e24 den 4. mai.

Det kom nye lovregler på området i 2013, som gjør det mulig for rettighetshaverne å gå til domstolene for å blokkere tilgangen til slike nettsteder. Norsk Skuespillerforbund er en av flere medstiftere i Rettighetsalliansen, en forening for organisasjoner hvis medlemmer livnærer seg av å skape eller formidle opphavsrettsbeskyttede verk, prestasjoner og frembringelser. RAs formål er å hjelpe rettighetshavere med å redusere omfang av ulovlig rettighetsutnyttelse. Se www.ra-norge.no

ÅRLIG AUDITION 2015

Årlig audition for nyutdannede skuespillere finner sted mandag 26. oktober 2015. Årlig audition arrangeres hver høst som et samarbeid mellom Norsk Teaterlederforum, Norsk Skuespillerforbund og Norsk Skuespillersenter.

HVEM: Krav for deltakelse er treårig, praktisk skuespillerutdannelse på høyskolenivå, primært fra skole utenfor Norge. Ved ledig kapasitet kan søkere med annen utdanning el. minimum tre års profesjonell praksis som vurderes. Som hovedregel kan en utøver delta maks to ganger.

HVORDAN: Hver deltaker får 4 minutter til rådighet. Alle står fritt til å velge hva de vil fremføre. Alle tekster må fremføres på norsk, mens sanger kan være på et val-

gfritt språk. (Teatret stiller mp3/cd-spiller og piano til rådighet. Eventuell akkompagnatør må deltakeren selv besørge.) Alle deltakere får også en kort improvisasjonssoppgave som skal utføres i gruppe og under veiledning fra instruktør.

HVOR OG NÅR: Audition 2015 arrangeres ved Riksteatret i Oslo, mandag 26. oktober på dagtid.

DELTAKEELSE: Søknadsfrist for skuespillere er 21. september. Påmelding skjer via Norsk Skuespillersenters hjemmeside www.skuespillersenter.no/pamelding. (kryss av for Årlig audition og fyll ut skjemaet) Søkere må legge ved 1-sides CV med nødvendig informasjon om utdanning / praksis og et portrettbilde (headshot) til bruk i programmet. CV med bilde må være maks en side i PDF-format. CV-er i annet format vil ikke bli godtatt

Erfaringsmessig er det flere søkere enn plasser. Søkere med godkjent skuespillerutdanning fra utlandet som ikke tidligere har deltatt, vil prioriteres. Alle søkere får svar senest to uker før audition.

PUBLIKUM: Årlig audition er kun åpen for instruktører, regissører, castere). Publikum må melde seg på hos AnnMargritt(at)riksteatret.no. Oppgi ditt navn og organisasjon du representerer. Spørsmål om arrangementet kan rettes til Norsk Skuespillersenter, 22 20 65 60 /post(at)skuespillersenter.no, evt. Norsk Skuespillerforbund v/ Ida Willassen, tlf: 21 02 71 93.

OSLO INTERNATIONAL ACTING FESTIVAL

Oslo International Acting Festival finner sted 24.-30.august!

OIAF er en arena for utforskning og formidling av skuespillkunst. Årets tema er «nordiske profiler». Vi ser på pedagoger og sceneutøvere som på ulike måter avspeiler det nordiske mangfoldet av performative strategier og skuespillerteknikker.

Det blir som vanlig konferanser, debatter og workshops - med bl.a. Carolina Pizzaro, Per Nordin, Karmenlara Elt & Camilla Eeg-Tverbakk, Ville Sandqvist, og Gianluca Iumiento. Følg med på programmet her: <http://osloactingfestival.com>
Velkommen til festival!

VI GRATULERER:

Rut Tellefsen: 85 år 23. august
Toril G. Havrevold: 80 år 13. juli
Randi Sommer Kløvtvedt: 80 år 31. juli
Magne Lindholm: 70 år 25. mai
(Vi beklager manglende gratulasjon i forrige utgave!)

John Yngvar Fearnley: 75 år 18. juni
Wenche Medbøe: 75 år 3. juli
Gry Enger: 75 år 21. juli
Jannik Bonnevie: 70 år 16. juni
Torill Øyen: 70 år 30. juli
Solfrid Heier: 70 år 20. september
Jannike Grønneberg: 70 år 24. sept.

LØNNSTILLEGG FRA 1. APRIL

NSFs forhandlingsutvalg kom 21. april i havn med lønnsdelen av årets mellomoppgjør med teatrene. I forslaget økes alle lønnstrinn med 2,5prosent, noe som tilsvarer en årslønnsvekst på 2,7 prosent. Tillegg for understudy økes også med to trinn på B-regulativet. Årets forhandlingsresultat sendes til uravstemning blant forbundets medlemmer. Lønnstillegget vil gjelde fra 1. april, men blir ikke utbetalt før fellesforhandlingene om fremtidig pesjonsordning i teatrene er sluttført. Les mer om dette på side 5.

B - blad

Returadresse:
Norsk Skuespillerforbund
Welhavens gate 1
0166 Oslo

REPLIKKEN

«HVIS JEG SKAL TREKKE FRAM EN SAK JEG PERSONLIG BRENNER SPESIELT FOR, ER DET AT SKUESPILLERE SKAL HA RETT TIL Å VÆRE HELE MENNESKER. VI SKUESPILLERE SKAL KUNNE TA VARE PÅ VÅRE BARN, PARTNERE OG GAMLE FORELDRE. VI SKAL KUNNE TA VARE PÅ VÅR EGEN HELSE. VI SKAL HA ØKONOMISK TRYGGHET SOM GJØR OSS I STAND TIL Å BETJENE ET BOLIGLÅN.»

Nyvalgt forbundsleder Knut Alfsen i sin tiltredelsestale på NSF's generalforsamling 2015.

SAGT SIDEN SIST

«VÅR HOVEDUTFORDRING ER AT VI KONKURRERER MED GRATIS-LØSNINGER. DET ER EN STOR UTFORDRING Å KOMME OPP MED NOE SOM ER BILLIGERE ENN EN GRATIS.»

Produsentforeningens Anders Bredemose oppsummerer innholdsproduzentenes dilemma under Opphavsrettsseminaret 2015.

